

Jac van den Boogard

**DE
SCHOOLTIJD
ACHTERNA....**

150 JAAR ALOYSIUSSCHOOL MAASTRICHT 1854 – 2004

(Maastricht, 2004)

VOORWOORD

De 'anderhalve-eeuwige' Sint Aloysiusschool verdient het dat bij de jubileumviering een gedenkboek verschijnt.

Als eerbetoon aan de Broeders van Maastricht en ook om bijvoorbeeld te zien hoe de invloed van de ouders gestalte kreeg.

Omdat de school al zo oud is, zullen veel mensen met weemoed, maar ook met genoeg kunnen lezen, hoe hen het 'A,B,C' en veel andere zaken werden bijgebracht.

Proficiat aan een springlevende school!

Jean Daenen

Voorzitter Stuurgroep

150 Jaar St.Aloysiusschool.

DE SJAOL

Eus sjaol....'n gebouw....honderdvieftig jaor aajd
Fantastisch monumint, zellefs in de winter neet kaajd.

In 't weekend einzaam en allein
Mer op aander daog zoe vol, mesjiens wel te klein.

Un gebouw mèt zoevööl aktiviteit, mer ouch rös
Dat is vaan us, lang leve St.Aloysius

Chris Hamelers / Rick Penders
Zomer 2004 - groep 8

SCHOOL AAN DE BRUSSELSESTRAAT

Wie niet weet dat de Aloysiusschool van de Broeders van Maastricht min of meer verborgen ligt achter de verkeersdrukke Brusselsestraat, een beetje verscholen en omgeven door de lommerrijke tuin van de Beyart, loopt wellicht zonder beter weten langs de poort die toegang geeft tot de speelplaats van de school... tenminste als de kinderen die er school gaan in de schoolbanken zitten. De onderwijzers kwijten zich van hun taak. De speelplaats is voor even nog leeg en verlaten tot de schoolbel voor het laatst die dag weerklinkt.

Dan vult zich deze veilige, avontuurlijke speelplek met vrolijke kinderstemmen.

En vervolgens vult zich ook het smalle trottoir aan de Brusselsestraat met opgewekt kletsende, lachende en speelse groepjes kinderen. Geduldige ouders staan op hun kroost te wachten, kinderen fietsen naar huis, sommigen hollen om de bus te halen. Het is even een drukte van belang in en rond de school en in de Brusselsestraat en dan keert in het oude eerbiedwaardige schoolgebouw de rust terug tot de kindermenigte de volgende dag weer

uitgelaten en speels in de schoolbankjes schuift. Het is dit prettige ritueel waaraan docenten van de Aloysiusschool al sedert honderdvijftig jaar gewend zijn.

Dat jubileum – anderhalve eeuw ! - is de aanleiding voor deze publicatie.

Over de totstandkoming van de congregatie van de Broeders van Maastricht en hun onderwijs juist op deze plek in de Maastrichtse binnenstad is al menigmaal geschreven door geleerde auteurs uit eigen kring van de Fratres Immacolatae Conceptionis.

In het boek dat nu voor u ligt, is getracht nu eens geen doorwrochte en wetenschappelijke geschiedenis van de school en de congregatie op schrift te stellen.

Wie dat wil lezen, kan terecht bij de uitstekende publicaties van de broeders Sigismund Tagage en Dr Pierre Ubachs

(zie colofon), waarvan overigens voor de samenstelling van deze tekst dankbaar gebruik is gemaakt.

Dit boek wil een voor iedereen toegankelijk beeld schetsen van de Aloysiusschool en haar geschiedenis, waarbij het accent ligt op de recente geschiedenis, herkenbaar voor de al wat oudere lezers, die in de decennia vlak na de tweede wereldoorlog bij de broeders op school hebben gezeten, maar ook voor de huidige generatie kinderen en hun ouders. Het boek wil vooral een kaleidoscoop zijn van verhalen, schetsen en plaatjes uit het schoolleven.

Natuurlijk komt de ontstaansgeschiedenis van de school aan de orde, want het heden wortelt immers in dat verre schoolverleden. Dat historisch perspectief komt vooral in het eerste deel van het boek aan bod. Dat behandelt de periode 1844 tot 1945. In het

tweede deel komt de periode aan bod van 1945 tot 1960. Tot slot komen de laatste vier decennia aan de orde.

Er is voorts dankbaar gebruik gemaakt van een keur van geschreven herinneringen, foto's en interviews van en met oud-docenten en vele bijdragen van oud-leerlingen en medewerkers van de school. Ze zijn vervat in de kaderteksten die door de tekst heen geplaatst zijn. De kaderteksten zijn niet altijd letterlijk opgenomen, maar werden bewerkt door de auteur. Het laatste woord is aan de huidige generatie leerlingen van de jarige Aloysiusschool; in een apart katern zijn hun bijdragen gebundeld. Dat katern houdt een belofte in die vooruitwijst naar wat voor de Aloysiusschool in het verschiet ligt: met vertrouwen kan de school haar toekomst tegemoet treden.

Schmitz

Toen ik in 1959 voor het eerst naar de school van de broeders ging, wist ik helemaal niet wat daar de gebruikelijke etiquette was, want je kreeg in het begin veel verkeerde informatie van de ouderejaars en de zittenblijvers. Zo dacht ik dat meester Koekebakker feitelijk gewoon Poepekakker heette. Dus toen meester Koekebakker een groepje leerlingen na afloop van de school voorbij fietste, riep ik hoffelijk: 'Dag mijnheer Poepekakker'. Met een rood hoofd sprong hij van zijn fiets en vroeg met overslaande stem: 'Wat is jouw naam, brutale aap?' Met een timide stemmetje zei ik 'Mijn naam is Minis', waarop hij dreigend aankondigde: 'Jou krijg ik nog wel Schmitz!'

Nu had ik het geluk dat ik niet alleen heel onduidelijk sprak, maar ook heel slecht zag en juist die middag ging ik met mijn moeder naar de optiek aan het Vrijthof mijn eerste brilletje afhalen. Toen ik de volgende dag weer op mijn vertrouwde plek vooraan in de klas zat, wist ik niet wat ik zag. Om kwart over negen komt mijnheer Koekebakker de klas binnenstuiven. Nadat hij eerst een spiedende blik langs de tronies in onze klas liet gaan, richtte hij zich tot Broeder Reinoldus: 'Zit hier soms een jongen Schmitz in deze klas?'. Gelukkig kon onze 'broejer' eerlijk antwoorden: 'Nee, die hebben we hier niet'. Zo droop meester Koekebakker af naar het volgende klaslokaal, want hij herkende mij natuurlijk ook niet meer dankzij mijn nieuwe handicap: het uilenbrilletje.

Thuis vertelde ik met ongepaste trots wat me was overkomen en dat ik dankzij mijn 'Sjele Brèl' een zware straf had ontlopen. Sindsdien had ik thuis ook een bijnaam: SCHMITZ!!

Servé Minis

LOUIS RUTTENS PIONIERSJAREN

De geschiedenis van de broeders die het onderwijs aan de Aloysiusschool vorm hebben gegeven, begint in het pand Bogaardenstraat nummer 50. Het statige pand is recent gerestaureerd en nu prijkt in de wit gesausde bakstenen gevelwand weer goed leesbaar de

gevelsteen met de naam van het huis: In de Rooden Leeuw/Au Lion Rouge. De steen toont ons een stoere naar links gewende klimmende rode leeuw. Hij is ook gedateerd, want hij draagt het jaartal 1789. Rond 1800 lag op deze plek in de Bogaardenstraat een

bierbrouwerij. Misschien is het huis wel als brouwerij gebouwd in 1789. Het achterhuis zou goed dienst gedaan kunnen hebben als 'panhuis'. We weten zeker dat het huis rond 1830 in handen was van Nicolaas Rutten. Hij was de trotse eigenaar van één van de tien grote brouwerijen die Maastricht rijk was in de eerste decennia van de negentiende eeuw. Omstreeks 1840 heeft het pand In de Rooden Leeuw geen functie meer als bierbrouwerij. Twee jaar eerder was de bewaarschool van start gegaan in het pand. Het bedrijf was kennelijk ten onder gegaan in de algemene neergang van de Maastrichtse stadsbierbrouwerijen in de negentiende eeuw. Het pand werd in die tijd bewoond door enkele gepensioneerden en het zag er behoorlijk onderkomen uit.

Op 21 november 1840 werd op deze plek de Congregatie van de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis (Fratres Immacolatae Conceptionis, FIC) gesticht door Louis Rutten, de jongste zoon van de rijke brouwer Nicolaas Rutten. De leden van zijn congregatie zijn beter bekend als de 'broeders van Maastricht' of later als de broeders van de Beyart. Lowieke Rutten werd geboren op 8 december 1809. Pas in 1831 nadat hij heel wat jaren het leven van een vrolijke flierefluiter had geleid, koos Louis voor een opleiding tot priester. Op 25 maart 1837 werd hij tot priester gewijd. In tegenstelling tot veel van de wijdelingen uit zijn jaar ambieerde hij geen positie als pastoor of kapelaan, maar het was zijn vurigste wens zich voortaan aan de 'sjariteit' te wijden en vooral te zorgen voor fatsoenlijk onderwijs voor al die 'vieze sloppenkindertjes' uit de kinderrijke Maastrichtse arbeidersgezinnen. Zijn rijke familieleden zagen dat natuurlijk helemaal niet zitten, maar Louis trok zich niets aan van hun commentaar en ging van start met zijn armenonderwijs in een portaal van de Sint Servaaskerk - naar het verhaal gaat - half binnen, half buiten. Drie kinderen zaten er in de oude schoolbank die hij had weten te bemachtigen. Dat duurde niet lang; al snel telde het klasje dertig kindertjes. Louis Rutten had zich voor de start van zijn klasje vooral zorgen gemaakt over het niveau van het godsdienstonderwijs aan de sjofole straatkinderen, maar al die kinderen kwamen natuurlijk niet alleen uit geloofsijver naar zijn schooltje 'voor Christelijke Leering' zoals de naam van het klasje was. Nee, er werden broekjes en hemdjies uitgedeeld en ook een stuk brood en dat was minstens zo aantrekkelijk als de vrome verhalen over heiligenlevens. De vrolijke, rumoerige kinderbende werd Louis Rutten soms wel wat te veel en daarom kreeg hij al spoedig assistentie van een gepensioneerde sergeant en gediplomeerd onderwijzer Jean Kleitsch. Het klasje leerde kennis maken met zijn stem, die gewend was commando's te brullen tegen zijn soldaten en dat boezemde de straatjochies ontzag in. Natuurlijk groeide het schooltje al snel uit zijn voegen, zodat Rutten tenslotte de ruimten van de voormalige kapittelschool van Sint-Servaas mocht betrekken om zijn schooltjes onder te brengen. Die zagen uit op de pandhof van de kerk. Hij plaatste er voor die tijd dure ijzeren schoolbanken in; alles op zijn kosten uiteraard. Allengs raakte Rutten ervan overtuigd dat het analfabetisme een struikelblok

was om de kinderen de kennis van de catechismus goed te kunnen bijbrengen, zeker het analfabetisme onder de oudere jongens van 12 tot 20 jaar. Hij besloot daar iets aan te doen door de oprichting van een avondschooltje, waar de knapen tegen betaling van drie cent per week door de gediplomeerde onderwijzer Lahaye onderricht konden krijgen in lezen, schrijven en rekenen gedurende twee avonden per week. Binnen de kortste keren telde het schooltje honderd leerlingen! Het was dus een succes.

Tenslotte trok Louis Rutten zich ook het lot van de kleutertjes uit de Maastrichtse sloppen aan. Hij wilde een bewaarschool voor hen inrichten. De vraag was alleen: waar was geschikte ruimte te vinden om al zijn hoog gestemde onderwijsidealen te realiseren? Die vond Louis Rutten in het pand In de Rooden Leeuw in de Bogaardenstraat 50.

Voetballen verboden.

Op de speelplaats was voetballen verboden. Kennelijk sneuvelen er aanvankelijk te veel ruiten. Op het huidige Sjo Nelissenplein werden andere spelletjes gespeeld, zoals cowboytje of riddertje en we deden partijtje koppen. Dat ging als volgt: eerst werd er een goal op de muur getekend. Dan ging de 'keeper' voor de getekende goal staan en daarnaast de 'aangooier'. Op een afstand van ongeveer vijf meter van de keeper stond de 'kopper'. De aangooier wierp de bal naar de kopper en die moest proberen een goal te maken. Dat mocht hij drie keer op rij proberen en dan werd er gewisseld. Degene die het hoogste scoorde was de winnaar. Dit spelletje was een alternatief voor echt voetballen want dat was absoluut verboden.

Een oud-leerling

KRAAMKAMER VAN HET BROEDERONDERWIJS

Louis Rutten was in zijn tijd een modern en praktisch denkend man: wilde je de omstandigheden van de sloppenkinderen echt verbeteren, dan moest je ze hele dagen op school zien te houden, waar toezicht was, zodat ze niet de hele dag maar zouden rondhangen op straat. In de Rooden Leeuw ging hij van start met een bewaarschool in mei 1838 voor drie tot zesjarige jongens en meisjes. De kinderen konden overblijven op school. Al snel telde het schooltje 180 pupillen! Een gepensioneerde schoenmaker en zijn twee dochters hielden de kindertjes de hele dag bezig. De bewaarschool is blijven voortbestaan tot 1939; toen werd ze overgenomen door de Zusters van het Arme Kind Jezus. Het bewaarschooltje was de groeikern voor het katholiek lager onderwijs voor jongens in Maastricht en was dus de directe voorloper van (onder meer) de Aloysiusschool.

Dat Rutten juist met een kleuterschool begon, is niet zo verwonderlijk, als men bedenkt dat je niet zomaar een school kon beginnen in die tijd. De overheid stelde aan de inrichting van het onderwijs welhaast onmogelijk hoge eisen. Intussen bleef de

avondschoon trouwens floreren, dankzij het feit dat Rutten (en zijn familie) dat nagenoeg volledig uit eigen zak betaalde.

Louis Rutten realiseerde zich in de late jaren 1830 terdege dat hij continuïteit moest geven aan zijn pogingen onderwijs voor de laagste klasse kindertjes te organiseren. Dat was zijn drive om een nieuwe broedercongregatie in het leven te roepen, die de voortzetting en de uitbreiding van zijn onderwijsstichtingen zou kunnen garanderen. Zo ontstond in het najaar van 1839 het idee een broedercongregatie te stichten die zich speciaal met het onderwijs zou gaan bezighouden; dat werd zijn levensideaal. Hij vond na enig zoeken twee geestverwanten in de persoon van Jacques Hoecken uit Tilburg en Charles van Weert uit Den Bosch die zich met net zoveel enthousiasme belangeloos wilden inzetten om de Maastrichtse jeugd - arm en rijk - de catechismus uit te leggen, liefdewerken te verrichten en op den duur het katholiek lager onderwijs in de stad te gaan verzorgen. Deze twee werden de eerste twee leden van de Congregatie van de Broeders van de Onbevleete Ontvangenis, die op zaterdag 21 november 1840 formeel in het leven werd geroepen, toen Louis Rutten voor het eerst de mis opdroeg in het geïmproviseerde kapelletje dat was ingericht in het pand waarin de eerste broeders domicilie vonden: In de Rooden Leeuw.

De eerste drie broeders werden al snel 'bevorderd' tot onderwijzer en zo konden de kindertjes van de bewaarschool doorstromen naar een wettig erkend schooltje voor lager onderwijs in hetzelfde pand. Het was niet meer dan logisch dat de broeders ernaar streefden hun 'bewaarschool-pupillen' niet zo maar weer de straat op te sturen of naar de gemeentelijke openbare (lees: protestants gerichte) school in de 'Awwestiene' te sturen. Ze hadden niet voor niks hun best gedaan om juist het godsdienstonderwijs in goede banen te leiden. Rutten moest nog heel wat weerstand overwinnen, alvorens hij toestemming kreeg om zijn bewaarschoolkindertjes ook de principes van het lezen en schrijven te mogen bijbrengen, maar op 21 juni 1841 was het dan zover. Er zaten twintig armenkinderen in de acht leerbankjes en aan enkele leestafeltjes van de eerste leerklas van broeder Bernardus.

Ofschoon dat niet helemaal in de bedoeling lag van Rutten, bleef het broederonderwijs vooreerst alleen bestemd voor de armen in de binnenstad. De broeders moesten de concurrentie aangaan met de officiële stedelijke armenschool bij de Augustijnenkerk. Allengs kreeg hun onderwijs op katholieke grondslag zo'n uitstekende naam dat ook de gegoede katholieke burgerij en de aristocratie van Maastricht de broeders kwamen vragen hun kinderen onderwijs te geven. Niet dat het onderricht aan de Rijksleerschool nou zo slecht was, maar daar werd nu eenmaal geen godsdienstonderwijs gegeven! De broeders wilden wel tegemoet komen aan deze onderwijswens van de Maastrichtse burgerij. Dat leidde tot de oprichting van een burgerschool, het 'Externat Saint Louis', de directe voorloper van de Aloysiusschool. Die naam 'Externat' in chique Frans, moest

aantonen dat het de broeders ernst was het onderwijsniveau van een heus pensionaat met externe leerlingen te bereiken.

In 1854 (op 30 augustus) gaf de gemeente toestemming voor de inrichting van deze burgerschool voor betalende kinderen. Op 21 november 1854 opende het Externat zijn poorten, niet toevallig op dezelfde dag en maand van de stichting van de Congregatie. De broeders die de lange rij docenten aan de school openden, waren Hyacinthus, Joannes Baptista Perkin en Marcus de Best.

De broeders zouden meer dan een eeuw de scepter zwaaien in de later naar de heilige. Aloysius genoemde school. In 1988 werd de rij gesloten toen de laatste broeder voor de klas, Piet Sewalt, afscheid nam.

Het oudste broederschooltje – de bewaarschool – groeide na 1873 uit tot de druk bevolkte lagere school voor armenkinderen onder de naam Sint-Bernardusschool. Al deze scholen gingen van start in de gebouwen rond de binnenhof achter de Bogaardenstraat 50. In de jaren 1850-1860 was het dringen in de gebouwen rond die hof. De broeders wisten hun onroerend goedbezit rond de hof in de loop van de tweede helft van de negentiende eeuw voortdurend uit te breiden; het eerst met wat later bekend stond als hun 'moederhuis': het pand Capucijnengang 3. Steeds meer panden rond de hof werden aangekocht, verbouwd, heringedeeld en weer gewijzigd. Ze bouwden er ook een kapel. In het pand rechts daarvan was het 'Externat' gehuisvest. Drie jaar na de oprichting (in juli 1857) was het schoolgebouwtje al te klein en werd reeds een uitbreiding gekocht voor het Externat aan de Capucijnenstraat, nummer 75. De binnenhof werd de 'kraamkamer' van het katholiek lager onderwijs in de stad.

Broeder Romuald

Iets dat ik nooit vergeten ben:
hij had een schitterende (Goudse) vertelpijp!
Hij zoog er altijd de prachtigste verhalen uit!

Frans Vinck

VOORSPOED EN TEGENSLAG

Het Externat ging in 1854 met zestig jongens van start. Ze betaalden een schappelijke prijs: 18 gulden schoolgeld per jaar. Dat was relatief goedkoop; op een particuliere school betaalde men in die tijd 21 gulden en burgermeisjes die bij de Ursulinen in Maastricht naar school gingen betaalden zelfs 30 gulden schoolgeld per jaar.

De gouden regel voor het broederonderwijs werd: geen goede opvoeding zonder goed godsdienstonderwijs. Hoe uitmuntend de broeders zich van die taak kweten, bleek al twee jaar na de start van de school. In 1856 viel een voordracht van hun pupillen ruimschoots in de prijzen bij een officiële prijsuitdeling op 12 augustus 1856. De jury was

diep onder de indruk van de voordracht door zes Saint Louis-scholieren over 'De ware kenmerken der godsdienstige en die der ongodsdienstige opvoeding'. De ijverige broeders waren inderdaad in staat de kindertjes op te voeden tot waardig lid van de katholieke kerk én tot goed staatsburger, zo luidde het lovend oordeel.

Waarom werd het onderwijs door de broeders zo populair? Op de eerste plaats was dat het gevolg van hun grote inzet. Ze gaven uitstekend onderwijs en waren bovendien tevreden met een karig loon, ja zelfs gaven ze dikwijls kosteloos les. Voorts was het zogenaamd 'confessioneel' onderwijs juist in de tweede helft van de negentiende eeuw de inzet van de 'schoolstrijd'. Dat maakte het onderwijs van de broeders mede populair. Het onderwijs was aanvankelijk alleen voor jongens bestemd; voor meisjes richtte Louis Rutten een schooltje op in de Jodenstraat 2, zijn ouderlijk huis. Omdat er niet genoeg adequate docenten voorhanden waren, richtte Rutten ook een eigen kweekschool voor onderwijzers op. Dat was hard nodig tengevolge van de nieuwe wettelijke eisen die de overheid aan het onderwijs en het onderwijzend personeel ging stellen vanaf 1857. Wat leerstof betreft mocht er geen verschil meer zijn tussen armenscholen en burgerscholen; op beide schooltypen moesten dezelfde vakken worden onderwezen. De onderwijzers moesten tenminste achttien jaar oud zijn en een proeve van bekwaamheid hebben afgelegd. Elke school moest een eigen gekwalificeerd 'hoofd der school' hebben. Veel broeders waren niet gekwalificeerd en het Externat dreigde daardoor een aantal bekwame docenten kwijt te raken. De oplossing lag dus in de oprichting van een eigen opleiding, een eigen 'kweek'-school, die in 1858 tot stand kwam. Overigens telde de school in dat jaar 155 scholieren, tegenover zeventig bij de 'concurrent'. In 1860 hadden de broeders al tweehonderd pupillen. Dat betekende dus dat de Maastrichtse burgerij het volste vertrouwen had in (vooral) het (godsdienstig) onderwijs door de broeders. De armenschool kon overigens alleen maar blijven functioneren dankzij het geld dat de burgerschool opleverde. Mocht de schoolwet van 1857 dan al door het openbaar onderwijs zijn aangegrepen om het confessioneel onderwijs financieel de nek om te draaien...

daarin was het in Maastricht allerminst geslaagd.

In 1859 namen de broeders een school over in Wyck en gingen ze voorts het onderwijs verzorgen voor de parochiële armenschool Sint-Jozef in de Onze-Lieve-Vrouweparochie aan de Begijnenstraat, een jaar later gevolgd door de zogenaamde Tussenschool. Die was er speciaal voor de kinderen van de middenstand. Men wilde voorkomen dat die naar de stadsburgerschool (opgericht in 1861) zouden gaan, waar immers geen godsdienstonderwijs werd gegeven. Deze Sint-Jozef Tussenschool zou haar laatste jaar ingaan in 1959 met nog één klasje onder leiding van meester Quaedvlieg. Zowel op het Externat als op de Tussenschool werd al Frans gegeven; de Maastrichtenaren spraken immers in die tijd voornamelijk Frans.

De broeders wisten de concurrentie met de 'openbare' steeds glansrijk te doorstaan door voortdurende kwaliteitsverbetering van hun onderwijs en methoden na te streven met name in het onderwijs in de vreemde talen. En daarvoor waren de Maastrichtse burgers kennelijk nogal gevoelig in de jaren zestig van de negentiende eeuw.

Maastricht verpauperde in de jaren 1860. De school ondervond daarvan de nadelige gevolgen in dat decennium. Voorts werd de Stedelijke Hogere Burger School opgericht in 1866 en er waren heel wat burgers die vonden dat de openbare lagere school het beste voorportaal voor toelating tot de HBS aan de Helmstraat was; in 1866 was er een cholera epidemie in de stad; de economie stagneerde en liep terug in de tweede helft van de jaren 1860...maar het tij keerde rond 1870. Het aantal leerlingen steeg tot 207 en het leek erop alsof de Aloysius- school de concurrentie achter zich kon laten. Echter in 1878 werd een schoolwet aangenomen van wel zeer liberale strekking. Die bepaalde dat de neutrale school vóór het confessionele onderwijs hoorde te gaan. De eisen die aan het zogenoemde 'bijzonder' onderwijs werden gesteld, waren onmogelijk. Het onderwijs werd officieel weliswaar als vrij onderwijs aangeduid, maar dat vrije onderwijs was wel aan handen en voeten gebonden omdat het in feite straatarm was.

Let wel: in 1878 telden alle broederscholen in de stad tezamen 1700 leerlingen. Daarvan waren zeshonderd leerlingen zo arm dat ze überhaupt niets konden betalen; van de overigen betaalden negenhonderd scholieren een bijna te verwaarlozen financiële bijdrage en tweehonderd leerlingen van de Aloysiusschool betaalden een normaal (maar broodnodig) schoolgeld. Deze financieel precaire situatie duurde voor het bijzonder onderwijs nog nagenoeg een decennium voort. Pas de schoolwet die in 1889 werd aangenomen, regelde dat de overheid een deel van de onderwijzerssalaries, ook in het bijzonder onderwijs (waartoe overigens ook het protestantse lager onderwijs behoorde) voor haar rekening nam. Dat betekende een subsidie van 2,5 gulden per scholier. Gelukkig was de financiële nood daarmee deels gelenigd.

Hoger onderwijs

De broeders van Maastricht hebben van meet af aan een volledig eigen weg ingeslagen in onderwijsland. Ze hebben altijd hun eigen lesmethoden gehanteerd; ze hadden ook hun eigen onderwijsinspectie en hun eigen methoden om ondeugende leerlingen te corrigeren...Broeder Bonaventura Meijs was een van de meest vooraanstaande onderwijsinspecteurs en oversten van de congregatie. Als hij met zijn beminnelijk voorkomen, maar toch ook met natuurlijk gezag een klas kwam inspecteren, zaten de kindertjes recht in de banken tot goedkeuring van broeder Bonaventura, die ook heel alert was op situaties die zich in een klas konden voordoen. Natuurlijk zaten de leerlingen niet altijd zo netjes en braaf – haartjes gekamd, armen over elkaar – in de schoolbanken als op het moment dat de inspecteur aangekondigd in de klas binnenkwam en natuurlijk wist ook hij dat! Zo was er ooit een jongetje, dat zich keer op keer als een belhamel gedroeg in de klas tot ergernis van de docent de lachers op zijn hand had en de klas op stelten zette. Een waarschuwing van de onderwijzer hielp niet meer, zodat de docent besloot de kleine oproerkraai en lesje te leren. Hij tilde het lichtgewicht kereltje

pardoes uit zijn schoolbank en plaatste hem tot hilariteit van zijn klasgenoten hoog boven op de boekenkast achterin het lokaal, vanwaar hij met een beteuterd gezichtje en met bengelende beentjes over de hoge rand van de boekenkast het uurtje voorlezen moest volgen. Op dat moment zwaait de deur van het lokaal open en stapt broeder Bonaventura niets vermoedend het lokaal binnen. In een oogopslag taxeert hij de situatie in de klas, kijkt geamuseerd van de verbaasde ogen van het jongetje in zijn hoge positie op de boekenkast, naar de geschrokken gezichtsuitdrukking van de onderwijzer achter het leesboek op zijn lessenaar en concludeert droogkomisch: : 'Ik wist niet dat hier ook HOGER onderwijs werd gegeven!'.

Wim Swüste

ALOYSIUS; EEN NIEUWE, OUDE NAAM

Het was inmiddels wel erg dringen in al die verschillende scholen en schooltjes rond de hof aan de Capucijnengang. Ook de behuizing van de broeders zelf liet er veel te wensen over.

In juni 1893 konden de broeders een terrein dat in bezit was van het burgerlijk armbestuur bemachtigen. Er stond ooit een zusterklooster met de naam 'Het dal van Josaphat'. Daarop werd een nieuw klooster 'De Beyart' gebouwd, dat in 1896 gereed was. Nu deed zich een nieuw probleem voor: het gesjouw van het klooster naar de scholen in de Capucijnengang over straat tussen die twee locaties vond men maar niks. Het dagelijks contact met de wereld was strijdig met het kloosterleven. In 1905 kwam er geld vrij voor de bouw van een nieuwe burgerschool dichtbij het klooster De Beyart. In het bestuursorgaan van de broedercongregatie, het kapittel, werd het besluit tot de nieuwbouw van de Aloysiusschool aan de Brusselsestraat 46, inmiddels een Rijksmonument, genomen in 1906.

Dat is nog altijd het gebouw waarin tot op heden de Aloysiusschool is gehuisvest. Het schoolgebouw werd ontworpen door de Maastrichtse architect Joseph Hollman en het werd gebouwd in 1907. Het was een typisch katholieke school van aanzien en dat werd uitgedragen in het aanzien van het gebouw. Hollman bouwde een school in de voor het jaar van de bouw, 1907, toch al wat overleefde stijl van de neo-gothiek. Maar dat was wel bij uitstek de bouwstijl uit de 19^e eeuw, die door de katholieken in ons land met enthousiasme was omhelsd, vanaf het moment dat de voorvechter van de neo-gothiek, de Roermondse bouwmeester Pierre Cuypers, zich daarmee was gaan bezig houden. Overigens sloot de stijl waarin de school werd gebouwd goed aan bij de architectuur waarin het enkele jaren tevoren gebouwde klooster de Beyart was gebouwd. Dat kun je goed zien aan de ornamenten van het schoolgebouw.

Muzikale broeder

Broeder Servatius wilde zijn leerlingen best ook na schooltijd muzikaal scholen! De leerlingen hoefden alleen maar een blokfluit te kopen en hij zou de rest doen!

Mijn vader kocht een fraaie blokfluit; daarmee stapte ik de eerst les na school binnen bij de muzikale broeder. In die eerste les, nadat hij een 'stukje' had voorgespeeld op zijn blokfluit, vroeg de broeder wat we ervan vonden. Ik antwoordde heel eerlijk: 'Het klonk wel erg vals!'

Gelijk had ik een 'watsch' om mijn oren te pakken die bepaald niet vals was, maar die klonk

als een klok! Met de mededeling dat ik er totaal geen verstand van had en dat hij zijn kostbare tijd beter aan anderen kon besteden, werd ik uit het klaslokaal gezet. Dat was de eerste en ook de allerlaatste keer in mijn leven dat ik ooit een muziekinstrument heb aangeraakt

Ronald Hagenars

EEN BIJZONDER GEBOUW

Hoe is het gebouw opgezet? Ondanks een aantal verbouwingen in de voorbije eeuw heeft het gebouw als geheel zijn oorspronkelijke aanzien niet verloren. Integendeel, het prijkt nog even monumentaal en statig - getuigend van de voorbije 'rijke roomse tijd' - aan de Brusselsestraat als weleer. Het gebouw bestaat uit twee bouwvolumes, twee gebouwen als het ware, die in elkaars verlengde liggen. Het hele gebouw heeft twee bouwlagen. Aan de zuidelijke zijde, aan de kant van de Brusselsestraat, is het kleinste van de twee bouwblokken. Dat was het gebouw waarin de directie zetelde.

Daarin zijn vier vensterassen. In het midden van deze gevel boven de toegangsdeur voor directeur en docenten is een neo-gotisch baldakijn, bestaande uit een mooi versierde console met een afdakje erboven. Daarin is een devoot beeld geplaatst van Sint Aloysius – in het toentertijd in Maastricht gebruikelijke Frans vertrouwelijk Saint Louis genoemd. Het was uiteraard de bedoeling de kindertjes (hoog boven hun hoofden) op zijn grote voorbeeld te wijzen.

Naar de noordelijke kant strekt zich een veel langgerechter bouwvolume uit met wel 17 venster-assen erin. Het is een statig, imposant gebouw dat veel van zijn statuur ontleent aan zijn neo-gotisch karakter. In dit lange bouwblok zijn drie topgevels aangebracht met neo-gotische versieringen erin. Boven de ramen zijn zogenaamde 'driepasboogjes' te zien; er zijn gotische waterspuwers en als versiering zijn dierkoppen te zien. Aan de kant van de speelplaats zijn boven de deuren nog cartouches te zien met lauwerkransen erom heen waarin het jaar van de bouw wordt gememoreerd Anno 1907. In een zijwand is een gedenksteen, die herinnert aan de eerste steenlegging voor het gebouw.

In dit gebouw zijn vier ingangen, waarvan die uiterst rechts is dichtgemaakt. Die vier ingangen waren er twee voor elke afdeling, want in de tijd waarin dit gebouw werd gerealiseerd kon je 'chique' of 'zeer chique' naar school. En dat is zo gebleven tot na de tweede wereldoorlog. Je zat op de A of de B school. De 'superklasse' zat in A en dat was het deel van het gebouw dat het dichtste bij de directie lag en 'gewoon deftig' zat op B, een eindje verderop. Daar hoorde je toen niemand over klagen. Wij zouden

verontwaardigd zijn over zo'n merkwaardig klassenonderscheid, maar in die tijd werd dat als heel gewoon geaccepteerd. Het onderscheid was voortgekomen uit de voormalige scholen voor armen en voor burgers, ofwel voor betalende en niet-betalende kinderen.

Puntenboekjes

In 1936 ging ik naar de eerste klas en spoedig kreeg ik al een rapport van broeder Maurinus.

Het 'puntenboekje' noemden wij dat. Het was een klein zwart boekje met voorin een notitie:

't Boekje wordt elke vrijdag afgegeven en 's zaterdags getekend teruggevraagd. Te verdienen: 10 punten, 4 is onvoldoende. Had ik een week een 8 voor schrijven en de week erna een 7, dan zette mijn pa een streepje onder die 7, ging ik twee punten terug, dan zette hij twee streepjes onder het cijfer. In de zesde klas kregen we punten voor godsdienstkennis, lezen, rekenen, Nederlandse taal, vaderlandse geschiedenis, aardrijkskunde, Frans en vlijt.

Mijn 'noonk Sjaak' liet ik een keer een heel mooi puntenboekje zien; ik kreeg prompt drie centen! Daarvoor ben ik 'krissieremen' gaan kopen bij Anneke Paulussen die een snoepwinkeltje had onderaan de Brusselsestraat en de winkeljuffrouw.... die heette Jeske!

Jean Daenen

VOOR DE JEUGD EEN VOORBEELD

De nieuwe school werd, net als het Externat, genoemd naar Sint Aloysius. Dat was de patroon van de schoolgaande jeugd. Aloysius van Gonzaga was een telg uit het geslacht van de Italiaanse Gonzaga's. Hij werd geboren op 9 maart 1568. Als page verbleef hij aan diverse Italiaanse adellijke hoven. Hij wist zijn kuisheid, eer en deugd te bewaren in dat mondaine hofleven. Als hij zeventien jaar oud is in 1585, doet hij afstand van zijn erfenis, zeer tegen de zin van zijn vader, en treedt hij in bij de Jezuiten. Zes jaar lang verbleef hij in hun klooster te Rome. Hij werd door vriend en vijand geroemd om zijn ijver, vroomheid en praktisch inzicht. Tijdens de verpleging van zieken gedurende een pestepidemie die Rome teisterde in 1591, raakte Aloysius besmet met deze vreselijke ziekte en hij stierf op 21 juni 1591. Hij werd begraven in de Sint Ignatiuskerk in Rome; 21 juni is dus zijn feestdag. In 1726 werd Aloysius heilig verklaard.

Hij wordt altijd voorgesteld als een wat wereldvreemde heilige jongen in toga gekleed, die naar het kruisbeeld staart, een klein beetje als een wat naïeve sukkel. Vaak heeft hij een lelie bij zich - als teken van zijn onschuld en kuisheid -, een doodshoofd en een geselkoord als attributen. Soms zie je ook de (adellijke) kroon, die hij had versmaad.

In 1926, toen gevierd werd dat hij twee eeuwen tevoren heilig was verklaard, werd Aloysius door de paus nogmaals als een groot voorbeeld van jeugdige (geloofs)ijver en kuisheid voorgesteld aan de schoolgaande jongeren. In november van dat jaar kwamen enkele paters Jezuiten voor de hoogste klassen een reeks stichtelijke 'conferenties' over Aloysius geven.

Ook het beeld van de jongen Aloysius in de gevel van de naar hem genoemde school aan de Brusselsestraat staat in het teken van die geloofspropaganda. Hij is er voorgesteld als een jonge jongen die in zijn armen het kruis draagt. De sokkel van het beeld is rijk versierd met schilden en daaronder twee voorbeeldige 'Mestreechse gamins', scholieren die een boekentas op de rug dragen. Tegenwoordig is dat heel normaal, maar in die tijd was het alleen in Duitsland gebruik dat scholieren hun boeken vervoerden in een rugzakje. Daardoor hebben ze wel de handen vrij om (middenvoor) een schild te dragen waarop het complete alfabet is afgebeeld en het toverwoord voor leerlingen: vlijt.

Snuiven en roken

Tot 1920 mochten de broeders van de Beyart niet roken en dus werd snuiftabak gebruikt. De meeste broeders waren in het bezit van een echte snuifdoos. Snuiven ging dikwijls gepaard met enig morsen van de inhoud van de snuifdoos, wat nogal eens grijze plekken op het zwarte schapulier van de broeders veroorzaakte.

In beperkte mate werd roken toegestaan na 1920. Op school mocht überhaupt niet – zelfs niet tijdens de pauzes - worden gerookt, tenzij tijdens vergaderingen buiten schooltijd. De eerste leken-onderwijzers, onder wie 'meester' Vossen, werd het oogluikend toegestaan een rokertje op te steken. De broeders mochten alleen in de Beyart roken tijdens de recreatie, dus tijdens de lunchpauzes en in de avonduren. In het klooster was zelfs het ten geschenke geven van rookwaren bijvoorbeeld voor een verjaardag een probleem. Jonge broeders kregen twee pakjes sigaretten als rantsoen voor een hele maand! Een verjaardag was dus een welkome gelegenheid om de voorraad rookwaren aan te vullen. Helaas werd daar al snel een stokje voor gestoken. Alle rookwaar die de broeders cadeau kregen, moest men inleveren bij broeder overste. Bij gelegenheid, zoals tijdens de koffie na het middageten op zondag, ging vervolgens in de refter – de eetzaal van het klooster – een kistje sigaren en een kistje sigaretten rond. Elke broeder mocht daaruit één sigaar of vier sigaretten nemen! Dat werd 'een op vier' genoemd. Het was rookgenot van sigaar (of sigaret) uit 'eigen doos'!

IN DE TWINTIGSTE EEUW

Intussen waren de onderwijspolitieke verhoudingen tussen het openbaar en het bijzonder lager onderwijs, zoals dat door de broeders werd gegeven, op een ijsig dieptepunt geraakt. In het voorjaar van hetzelfde jaar 1907, waarin het spiksplinternieuwe schoolgebouw in gebruik werd genomen, verketterde de gemeentelijke commissie van toezicht op het onderwijs de scholen van de broeders, hun onderwijsmethoden en het niveau van de broeders als docenten. De pers kreeg lucht van de onterechte verwijten. Het antikatholieke journaal mat dat alles breed uit in de vaderlandse kranten. Natuurlijk tekende het bestuur van de school protest aan bij de gemeente Maastricht tegen de ongemotiveerde beschuldigingen. Uiteindelijk werd deze onverkwikkelijke affaire tot een voor de broeders goed einde gebracht en moest de voorzitter van de gemeentelijke toezichtcommissie, De Jongh, het onderspit delven en zijn ontslag indienen.

Twee jaar later was er weer een affaire die tekenend was voor de wederzijdse intolerantie. Door de jarenlange chicanes tussen openbaar en katholiek onderwijs kon

men de broeders trouwens ook wel enige geloofsoverdrijving aanwrijven. Toen prinses Juliana in 1909 werd geboren, vond men in de Beyart dat het volkslied voor katholieken enkele krenkende passages bevatte! Die woorden moesten door andere worden vervangen op last van broeder overste. En dat gebeurde dan ook, voordat de scholieren hun vaderlandslievende steentje mochten bijdragen aan de muzikale hulde voor het jonge prinsesje. Bij de samenzang besloten de kindertjes van de openbare school vervolgens demonstratief te zwijgen, niet alleen tijdens de gewraakte passage, maar tijdens het zingen van het hele volkslied! De lokale pers smulde van deze story, zeker toen broeder overste weigerde de tekst 'om principiële redenen' aan te passen zoals hem werd verzocht door een diocesane vereniging!

In de jaren vlak voor de eerste wereldoorlog werd het katholiek onderwijs ook nog belaagd van socialistische zijde. In het verzuilde Nederland werden de verschillende 'bloedgroepen' heftig tegen elkaar opgezet. Zo verweet de fervente socialist Van Vorst – overigens hét mikpunt van scholierenspot in Maastricht – de broeders vooral dat ze hun pupillen 'anti-socialistische' liedjes zouden leren. De hetze liep zo hoog op dat daarover zelfs kamervragen werden gesteld, waarbij de broeders overigens geheel vrijuit bleken te gaan.

Waar socialisten en liberalen politiek lijnrecht tegenover elkaar stonden, vonden de twee zuilen elkaar in hun hetze tegen het katholieke broederonderwijs in Maastricht: wat had de roomse kerk nu voor goeds gedaan voor het onderwijs zowel aan de armen, als aan de burgerij? Waren de broederonderwijzers niet veel minder capabele didactici dan neutrale onderwijzers? De kindertjes op de broederscholen leerden toch zeker niet veel anders dan op hun knietjes voor het altaar zitten en vooral heel hard te bidden? Nee, de Maastrichtse burgerij moest haar kinderen naar het openbaar neutraal onderwijs sturen! Dat alles bracht een docent van de Rijksleerschool, lid van het comité 'Volksonderwijs', te berde tijdens een openbare vergadering in 1913. De enthousiaste broeders, pioniers in het onderwijs in de stad met hun nobele principes al vanaf 1840, kregen een schop na! Maar dat pikten de Maastrichtenaren niet!

Hoongelach viel de man ten deel, want zelfs de Maastrichtse socialist Paris en de liberale voorman Nijnatten, die in de zaal zaten, wisten wat de betekenis van de broeders was juist voor het onderwijs aan de arme schooiertjes van de industriestad Maastricht en later – juist omwille van de kwaliteit van hun onderwijs – ook voor het onderwijs aan kindertjes van de burgerij. De Limburger Koerier zette de oproerkraaier op zijn nummer, door heel duidelijk te analyseren dat – mocht de man zijn gelijk krijgen – het niet de Maastrichtse burger zou zijn die de dupe van deze kortzichtige zienswijze zou worden. Die kon het zich heus wel permitteren om zijn kinderen naar een pensionaat te sturen, nee, de arbeidersjeugd en de kinderen van de neringdoende middenstand, die het comité juist beoogde in bescherming te willen nemen tegen de invloed van het

broederonderwijs, die twee categorieën kinderen zouden als ze het onderwijs van de broeders moesten ontberen, juist aan het kortste eind trekken. De arbeider en de middenstander zouden het gelag tenslotte toch moeten betalen!

Het zou nog tot na de Eerste Wereldoorlog duren vooraleer tijdens de regering van de katholieke Limburger Ruys de Beerenbrouck eindelijk het openbaar en bijzonder onderwijs, dat betekent het onderwijs op confessionele grondslag zowel protestants, als katholiek, gelijk gesteld werd. Dat zorgde voor rust aan het onderwijspolitieke front en dat straalde ook af op de Aloysiuschool.

Broeder Heribert

Teachers teach the way they were taught is een bekend gezegde; wellicht geldt het voor docent Frans van Vliet die zelf reeds een kwart eeuw voor de klas staat. Hij was van 1965 tot en met 1971 leerling van de Aloysiuschool en koestert veel dierbare herinneringen aan zijn lagere schooltijd. Zijn hele leven heeft hij ofwel vóór ofwel in de schoolbankjes doorgebracht. 'Eén persoon staat voorgoed in mijn geheugen gegrift: broeder Heribert, onderwijzer van de toenmalige vierde klas (1968-1969). De eerste schooldag al viel Heribert op door zijn heel persoonlijke manier van omgaan met zijn leerlingen, zijn aparte taalgebruik en zijn eigenzinnige opvattingen over didactiek. Wij, z'n leerlingen, werden om te beginnen met 'U' aangesproken... "U moet aan mij wennen, ik moet aan U wennen"... klonk het tijdens zijn introductie.

Deze kleine corpulente man kon geweldig verhalen vertellen. Hij verwarde fantasie en werkelijkheid met het grootste gemak, zoals die keer dat hij over zijn vader vertelde die de dood vond omdat hij dacht tussen twee motors door te fietsen, toen dit auto's bleken te zijn....met open mond hoorden we zijn droevig relaas aan.

Heribert had zo zijn eigen geschiedenis-methode ontwikkeld. Hij toonde ons de prachtigste historische prenten en vertelde daarbij de meest smeulige verhalen. Achteraf moet je de vraag naar het waarheidsgehalte van al die anekdotes niet stellen, maar als kinderen smulden we van zijn spannende historische verslagen.

Broeder Heribert had ook zo zijn eigen ideeën over het schrijfonderwijs. In de eerste en tweede klas leerden de kinderen met veel moeite het lopend schrift aan. Heribert leerde dat de kinderen meteen weer af; de leerlingen moesten zijn volstrekt eigen blokletterschrift gebruiken. Dat was sneller en makkelijker....nu gebruikte Heribert dat schrift zelf niet consequent en dat betekende dat ook de vierde klas tegen het einde van het schooljaar weer moest omschakelen naar lopend schrift!

Broeder Heribert deed soms vreemde uitlatingen over kerkelijke feestdagen bijvoorbeeld over het kerstfeest. Kerstmis. " De herdertjes vreedzaam in het veld?? De grootste rovers waren het! Zijn ze nou helemaal bela...tafeld ", zo redde hij zich uit een dreigende compromitterende situatie als op zo'n moment de directeur, broeder Fulco of later broeder Rosario (bijgenaamd broeder Rosbief) toevallig de klas binnen kwam.

Broeder Heribert was een eigenaardige, eigenzinnige broeder met een groot gevoel voor humor die zijn leerlingen een gevoel van veiligheid en geborgenheid gaf. Dat is de reden dat ik als docent nog altijd met diep respect en genegenheid aan hem terugdenk.

Frans van Vliet

TUSSEN TWEE OORLOGEN

In de eerste jaren na de vrede van 1918 groeide de school enorm. De broeders konden in alle rust de vruchten plukken van de strijd tussen 'bijzonder en neutraal' want die was in Maastricht zonder meer in hun voordeel beslecht. De 'Aloysius' werd de school waar men zijn kinderen heen stuurde voor gegarandeerd goed (en ook goed rooms) lager onderwijs. De nijvere broeders schreven hun eigen lesmethoden, ontwikkelden hun eigen didactische en onderwijskundige methodes en gebruiken in de school. Het was bijvoorbeeld absoluut not done de kinderen een oorveeg te verkopen, laat staan ze een pak op hun billen te geven. Lijfelijk straffen werd ten strengste veroordeeld. Het kon de directeur ook niet bekoren als kinderen buiten de deur op de gang 'in de wacht' werden gezet. Wellicht beschouwde men dat als een teken van onmacht van de docent, waar praten niet meer zou helpen.

Tegenover zoveel ijver van de docenten stond minstens zo veel ijver en discipline van het grootste deel van de schooljeugd. Zo gezellig rumoerig als de kindertjes tegenwoordig na de pauze vrolijk de school betreden, zo gedisciplineerd en overtuigd van de noodzaak van tucht en orde betraden de vooroorlogse kinderen - trouwens tot in de jaren zestig toe bleef die orde heel gewoon - de schoolgangen, netjes twee aan twee en vooral zwijgend. Zo gedisciplineerd kaarsrecht en van de ernst van het schoolgebeuren doordrongen hele generaties Aloysius leerlingen met de armen over elkaar gevouwen muistil in de bankjes zaten - en hoopten daarmee een erekaart of een goedkeuringsstempeltje voor 'bonne conduite' dus voor goed gedrag te behalen - zo plezierig chaotisch en schijnbaar los van de strenge orde en tucht is de sfeer nu in het klaslokaal. In de jaren twintig en dertig kon het schoolleven in feite kalm en ongestoord zijn gang gaan. De resultaten waren goed. De school scoorde elk jaar hoog met een aanzienlijk aantal scholieren dat naar HBS of Gymnasium ging.

De groei van de school maakte zo'n tweetal decennia na oplevering van het schoolgebouw een uitbreiding van de speelplaats echt noodzakelijk en die kwam (met medewerking van de gemeente) in oktober 1926 dan uiteindelijk tot stand: meer plaats voor de kinderen om zich even uit te leven in de pauzes.

De broeders onderhielden school en meubilair uitstekend. Geregeld wordt melding gemaakt van een 'vakantiebeurt'. Dan werden alle schoolbankjes weer eens eigenhandig door de broeders opgeknapt, diepblauw ingevreten vlekken rond de inktpotjes verwijderd, andere oneffenheden weggeschuurd en het hele bankje werd opnieuw van een laag beits en vernis voorzien om fraai te staan glimmen om de komst van weer een lichter nieuwe leerlingen af te wachten op 1 september, als traditioneel de bel weer luidde voor het nieuwe schooljaar.

De docenten hadden onderling niet veel contacten binnen de school. Het is bijvoorbeeld heel typerend dat er pas in de late jaren zestig een docentenkamer werd ingericht, toen er veel meer lekendocenten aan de school verbonden waren. De broeders onderhielden uiteraard binnen de Beyart hun informele contacten over schoolzaken. Zo hoefde er ook niet zo veel vergaderd te worden.

Schoolfeesten waren er voor de Tweede Wereldoorlog niet zo heel veel, uitgezonderd uiteraard de kerkelijke feestelijkheden. Zo was de Aloysiusviering altijd een bijzonder feestelijke dag, die werd geopend met een plechtige mis voor alle leerlingen in de Sint Servaaskerk. Daar konden de 'kräölkes' van de school laten horen wat ze op muzikaal gebied konden presteren, als het lied van Sint Servaas onder de hoge gewelven weerklonk.

Schoorvoetend doen ook wat andere feestelijkheden hun entree in het schoolleven. In de jaren dertig werd het gebruik dat de leerlingen die aan het einde van de zesde (de laatste) klas op hun laatste schooldag de mis bijwoonden nadien gezamenlijk het ontbijt gebruikten.

Pret natuurlijk!

Ook was het groot feest als een hoogwaardigheidsbekleder de school bezocht zoals de gouverneur, de commissaris van de koningin in Limburg, of de burgemeester van Maastricht. Dat betekende vaak een halve vrije dag voor de kinderen. Dit soort festiviteiten kunnen veel oud-leerlingen zich nog herinneren. Hoe ging het er bij zo'n feest aan toe? Een voorbeeld: "Op 7 febr. (1938) bracht de nieuwe burgemeester van Maastricht een officieel bezoek aan de St. Aloysiusschool, waaraan een vrije dag verbonden was. Na het zingen van het Wilhelmus hield broeder overste [van de Beyart] een toespraak, die werd beantwoord door de burgemeester. Na nog een geestige toespraak door een van de schooljongens werd een foto genomen, waarna onder het zingen van het Limburgs volkslied de burgemeester afscheid nam. Deze plechtigheid had plaats op de grote speelplaats, waar een tribune, rijk versierd met planten en vlaggen was aangebracht", zo leest men in de Annalen van de Beyart.

Het sprak welhaast van zelf dat de leerlingen, meestal die van de hoogste klassen, acte de présence gaven bij plechtige processies in de binnenstad, zoals die van Sint Servaas in mei. Ook dat was een feest, al duurde de ommekeer zelfs voor de oudere leerlingen wel vaak wat te lang.

De broeders besteedden tijdens de lessen in de klas ook aandacht aan goede manieren en aan persoonlijke hygiëne. Daarvoor maakten ze gebruik van het

'Beleefdheidsboekje'; elke week werd een nieuw aandachtspunt daaruit behandeld.

Kennelijk was het nodig zulks te doen, gezien de verruwing van de zeden in de gezinnen van de scholieren of omdat, zoals werd opgemerkt in de verslagen van de schoolvergaderingen (2 mei 1943), 'naarmate het peil zakt, de opvoeding steeds meer op

de school komt te rusten. Wij ondervinden weinig medewerking uit bepaalde milieus.' Enigszins hilarisch in verband met de 'wellevendheidslessen' lijkt ons nu het verzoek van de directeur aan de onderwijzers (20 oktober 43) 'Terloops de kinderen te wijzen op het gebruik van de gulpjes der broekjes, indien deze althans aanwezig zijn'!

Vroeger....voor d'n oorlog....

Vroeger, dat was in de tijd voor de oorlog hadden de broeders van de Beyart ook eigen knechten die het zware werk deden, zoals 'Bertus', die met een huifkar of een vrachtkar getrokken door een groot paard, dag in dag uit de Beyart vanaf de Brusselsesstraat binnenreed, voor de kapel langs, via de achterzijde van de school bergaf naar de stookplaats en de opslagruimten. Ik had het voorrecht dikwijls bij Bertus op de bok te mogen plaatsnemen op woensdag- of zaterdagmiddag. Ik achtte Bertus bijzonder hoog, want - zeg nou zelf - zonder Bertus waren de broeders toch maar 'kneuters'. Die broeders met hun lange pijpen en stijve boordjes konden toch niets anders dan les geven, bidden en onverbiddelijk streng zijn. Waarom eigenlijk waren ze zo streng, die autoriteiten, zo vraag ik me nu nog wel eens af?... schrijft een oud-leerling

BEWOGEN JAREN

Door 't oorlogsgeweld werd de gewone gang van zaken danig ontwricht op school. Allereerst kon er direct na het begin van de bezetting geen les worden gegeven en dat gedurende drie weken omdat praktisch alle scholen in de stad werden bezet. Op 13 mei werd de Aloysiusschool gevorderd. Dat betekende drie weken vrij voor de kinderen. Op 3 juni 1940 kon men weer beginnen met de lessen, zij het dat alle broederscholen het met één gebouw moesten stellen, zodat de schooltijden werden georganiseerd van 7 tot 10 uur 's morgens, van 10 tot 13 uur 's middags, verder van 13 tot 16 uur en van 16 tot 19 uur. Al die ongeregelde tijden brachten de nodige moeilijkheden met zich. Om de kinderen zoveel mogelijk van de straat te houden werden onder leiding van de broeders spelletjes georganiseerd onder meer op de speelvelden van de kweekschool, zodat de kinderen toch de hele dag bezet waren. Dat duurde tot 1 juli; toen werd een regeling voor alle scholen in de hele stad getroffen zodat alle klassen twee uur voor de middag en twee uur in de namiddag les hadden.

Het was een beetje sneu dat het eerste eeuwfeest van de congregatie nu juist in het eerste oorlogsjaar viel namelijk op 21 november 1940.

Pedagogische aanwijzingen circa 1940

Geachte ouders,

Uw jongen brengt vandaag voor de eerste keer in het nieuwe schooljaar zijn puntenboekje mee, en wel met een cijfer voor elk der vakken. Uw aandacht gaat natuurlijk op de eerste plaats naar gedrag en vlijt. Hiervoor kan elke jongen "goed" of nog "beter" halen. Eis het dus ook van hem, niet van den Klasbroeder. Toon ook uw tevredenheid, als het in orde is, en uw afkeuring, als het niet mocht zijn.

Daarna gaat uw aandacht over de "vakken". Toon ook hierover Uw belangstelling, en moedig zo nodig aan, en als het lessen zijn, die thuis moeten geleerd worden, let er dan ook op of dit werkelijk gebeurt.

Uw handtekening is voor ons een bewijs, dat U het boekje gezien heeft; weiger die dus om geen enkele reden.

Mogen wij ook nog eens herinneren aan het op tijd komen – niet te vroeg (want dan kijken de bewoners van de Brusselsestraat boos) en niet te laat!

Met ons is U natuurlijk overtuigd van de waarde van de dagelijkse H. Mis voor uw jongen – liefst met H. Communie – en stuurt u hem dus naar de Parochiekerk.

Br.directeur en Broeders.

In de wintermaanden bleef de zomertijd gehandhaafd, zodat het pas om half negen 's morgens licht begon te worden. De schooltijden moesten daarom weer worden aangepast: van half tien tot half een en van twee tot vier uur 's middags.

In de loop van 1942 werden zeven lokalen in de school van 4 tot 10 mei en van 26 tot 31 oktober gevorderd voor de keuring van Volksduitsers in Limburg. In 1943 – door de omstandigheden gedwongen? – werd voor het eerst een Pinkstervakantie toegestaan.

Omdat er zo dikwijls luchtalarm was midden in de nacht kwamen veel leerlingen te laat of helemaal niet op school. Daarom werd vanaf 9 juli besloten de school steeds een uur later te laten starten als er 's nachts luchtalarm was geweest.

De oorlogssituatie bracht bijzondere problemen met zich mee voor de school met name in de laatste twee oorlogsjaren. Er ontstond schaarste aan de meest elementaire onderwijsbenodigdheden zoals potloden, kroontjespennen, papier, inkt etc. maar de broeders voerden ook een heel zuinig beleid en zo kon bij aanvang van het nieuwe schooljaar eind augustus 1943, toen voor Maastricht het laatste oorlogsjaar begon, toch aan elke klas door de directeur hoogstpersoonlijk nog een aantal vooroorlogse ouderwetse schoolschriften ter hand worden gesteld.

Meer dan voorheen werd in de oorlogstijd met al zijn onzekerheden de nadruk gelegd op het godsdienstonderwijs; religie leek de enige rotsvaste zekerheid die er in die bange jaren was. De directie van de school formuleerde het zelfs als het belangrijkste bestaansrecht van de school en plaatste zich daarmee in de traditie die bij Louis Rutten was begonnen: "Vooral in dezen onzekeren en moeilijken tijd hangt ons verder voortbestaan ook en vooral af van ons apostolisch werken, anders kunnen de lekenonderwijzers het wel af!"

Natuurlijk wisten de oudere leerlingen van het verzet, van de Duitse razzia's en van onderduikers en juist daarom was men er op school bijzonder alert op dat jongens met name uit de hogere klassen geen acties zouden ondernemen tegen de NSB of tegen de Duitse Wehrmacht. Uit ervaring wist de schoolleiding dat de broeders voor dat soort praktijken ter verantwoording zouden worden geroepen. Gelukkig kwamen de school en leerlingen zonder al te veel kleerscheuren door de oorlogsjaren al werden de

omstandigheden waaronder les gegeven moest worden, steeds moeilijker, ja zelfs moest soms in geval van luchtalarm les worden gegeven in de kelder van de school.

De oorlogssituatie weerhield de broeders er overigens niet van om met de leerlingen de operette 'Het gestolen prinsje' in te studeren, die in mei 1943 werd opgevoerd. Misschien om de ernst van het oorlogsleven van alledag te verdrijven.

Bovenaan het papier dat de kinderen hadden gekregen met instructies hoe ze moesten handelen als er luchtalarm was stond een bijzondere zinsnede: "Elke morgen en elke avond een vurig gebed tot mijn H.Engelbewaarder. Betere bescherming kan ik niet vinden. Hij is steeds bij mij."

Maastricht was de eerst bevrijde stad van ons land. Op 13 en 14 september 1944 werden Wijck en Maastricht door de Amerikaanse soldaten bevrijd. Twee weken eerder – traditioneel op 1 september – had de school haar poorten weer geopend voor de 805 leerlingen tellende schoolpopulatie en de 22 broeders die als leerkrachten overigens de school bevolkten. Door de escalatie van de strijd, doordat de bevrijding nabij was en door het oorlogsgeweld dat steeds dichterbij de stad kwam, kwam er van lesgeven niet zo heel veel terecht. De eerste schooldag dat jaar bijvoorbeeld was er twee keer groot luchtalarm, zodat onderwijzers en leerlingen zeven kwartier in de schuilkelders moesten doorbrengen. De sensationele berichten over de oprukkende Engelse en Amerikaanse troepen deden de spanning in de stad oplopen.

De situatie werd vanaf die dag eigenlijk te gevaarlijk voor leerkrachten en leerlingen. Twee dagen later (3 september) moesten alle Maastrichtse scholen op bevel van de Duitsers worden ontruimd om het vluchtende leger onderdak te verschaffen. Het leek er verdacht veel op dat de vrome broeders het gezegde 'Geen Pruis of hij heeft wel een paard gestolen' drommels goed kenden en dat zou wel eens de reden kunnen zijn dat ze ervoor zorgden dat er bij de ontruiming niets, maar dan ook helemaal niets meer in de klaslokalen achterbleef.

Dat kon overigens niet verhinderen dat de inslag van een zware Duitse bom op de voorvleugel van De Beyart voor een buitengewone ravage zorgde. De schade was enorm. Ongeveer 300 ramen sneuvelden, pannen waren van het dak gevlogen, plafonds vertoonden diepe scheuren, deuren en hang- en sluitwerk waren overal in het gebouw volledig ontzet. Toch werden de lessen na de bevrijdingsroes zo goed en zo kwaad als het ging in het inderhaast opgelapte gebouw hervat op 25 september. Natuurlijk hadden veel van de leerlingen geen fatsoenlijk schoeisel meer na zoveel oorlogsjaren. De broeders probeerden die nood te lenigen. Op 25 november 1944 konden de leerlingen voor 1,10 gulden een paar klompjes aanschaffen op school. Ondanks de oorlogsellende wisten de Aloysius-jongens hun reputatie hoog te houden: ook in het laatste oorlogsjaar voerden ze met succes een stuk op tijdens de twee ouderavonden, dit keer de operette

'Een dag kalief' door broeder Diëgo ingestudeerd en uitgevoerd in het Derde Orde-gebouw aan de Patersbaan.

Neujaor 1944

" Liefste Awers,

Bij 't begin vaan 1944 wins iech uuch 'n Zaolig Neuijaor en al wat winselijk is. Speciaal op dezen iersten daag vaan 't Neuje Jaor beij iech veur uuch en us allemaol, dat Sliven Hier us in deze tied vaan elend en misjiens nog kommend oorlogsgeweld wil spaore.

De berg, boe veer in mooten, is wel stevig, mèn de Hand en de Hèl vaan Sliven Hier is toch vaster en beter. Daorum liefste Awers, belaoef iech uuch, dat iech elken daag, es 't geit teminste, in de H.Mis en de H.Communie daorveur zal beije, dat Sliven Hier en neet te vergete, de Sterre der Zee hun besjermende Han euver us zalle oetstrèkke. Weer is a jaor vaan veul zörg en meute veur mich veurbij.'t Is mien pliech auch daoveur te danke, want iech weur noe al zo'n bitsje awer en iech begin, toch al wel te beseffen dat 't allemaol neet vaan alèin geit en zeker neet in dezen tied. Daorum spiet 't miech es iech uuch auch in 't aofgelaope jaor wel ins bedreuf hób door mien gedrag, luiheid, neet luustere, neet liere of zoegèt. Iech wil wel, mèn de zaak zit zoe: Heij steit eigelijk a dobbelventsje vaan uuch; Eint, dat 't verkierde wèl, en 't aander, dat 't goolie wèl. En dat ierste kereltsje, dat wint 't wel ins op alle fronte. Help miech auch dit jaor, daan kinne veer 'm same droonder kriege."

NA DE BEVRIJDING

Het jaar 1945 was voor de school misschien wel een rampzaliger jaar dan de vier voorafgaande oorlogsjaren. Vanaf 10 februari had de school politieke gevangenen van de Amerikanen in huis. Op bevel van de burgemeester moesten op 10 mei alle scholen beschikbaar worden gesteld voor de repatriëring. Het onderwijs werd zo goed en zo kwaad als het kon voortgezet in vertrekken in het klooster van de broeders. In september kon men pas weer in het eigen gebouw met de lessen beginnen. Alleen gymnastieklessen waren vooreerst nog een probleem omdat de enig beschikbare gymzaal – die van de Servatiuschool - door de gemeente voorlopig in gebruik was gegeven aan de Kunstnijverheidsschool.

De weg naar Hoogfrankrijk was zo'n modderpoel geworden door het af en aan rijden van Amerikaans legermateriaal dat de leerlingen van de zogenoemde Tuinschool niet langer konden passeren. Enkele broeders hebben toen een vier meter hoog viaduct gebouwd om zo een verbinding tot stand te brengen tussen de benedentuin en de speelplaats.

De problemen met de bij de bominslag gesneuvelde ruiten waren zelfs in 1946 nog niet helemaal voorbij; er was gewoon te weinig glas beschikbaar. Voor veel ramen was nog hout of karton aangebracht. De lessen konden wel gewoon doorgang vinden.

Zelfs aan het nu zo uitbundig gevierde kerstfeest werd niet echt bijzonder aandacht geschonken in de late jaren veertig. 'Kerstmis werd helemaal niet gevierd. Er was geen stalletje, geen kerstboom' herinnert een oud-leerling zich, 'We gingen niet naar de kerk, want de St Aloysiuschool was geen parochieschool. Alleen in de godsdienstlessen werd

aandacht besteed aan het kerstverhaal zoals dat in de bijbel vermeld staat. Wel zaten heel veel jongens van de school in het kerkkoor, 'de kräölkes' van de Sint-Servaas en daarmee hadden we het rond kersttijd erg druk.' Toch ging nou ook weer niet elk feest ongemerkt aan de kinderen voorbij. 'Ik herinner me dat we bij gelegenheid van de geboorte van prinses Marijke op school chocolademelk en krentenbrood kregen. Het was in de tijd, dat de hele wereld nog niet binnen enkele minuten op de hoogte was van een bijzondere gebeurtenis. Waarschijnlijk wisten wij niet eens, dat prinses Juliana in verwachting was!' schreef Sjef Theunissen met gevoel voor understatement.

Broeder Sigismund Tagage was in die tijd docent aan de school en hij herinnert zich: 'In die tijd hadden we wel wat anders aan ons hoofd dan kerstfeest vieren. Er was geen geld en

daarom werd kerstmis heel sober gevierd maar...er was wel een kerststalletje en we zongen kerstliedjes. Bij het liedje 'De herdertjes lagen bij nachte' zongen de kinderen niet daar schoten drie stralen door een, maar daar schoten drie straaljagers door een.' De oorlog lag kennelijk nog heel vers in het geheugen!

Oud-leerling Sjef Theunissen herinnert zich zijn eerste gang naar de school in 1945:

'Ongeveer een jaar nadat Maastricht bevrijd werd door de Amerikanen, kwam er een eind aan de vrijheid van mijn jeugd. Het was toch wel spannend om vanuit Biesland helemaal naar de Brusselsestraat te lopen met nog enkele andere jongens van de Cannerweg. Ik herinner mij dat het de bedoeling was dat ik 's middags overbleef, maar die eerste dag zag ik dat helemaal niet zitten en toen ik aan het begin van de middagpauze dan ook iemand uit onze straat zag, die zijn zoontje met de fiets kwam halen, vroeg ik of hij mij ook mee wilde nemen. Dat lukte; maar slechts één keer; daarna was ik genezen.' Het was niet meer dan vanzelfsprekend dat alle leerlingen overbleven op school; dat was niet alleen praktisch, maar ook erg gezellig.

Op 1 mei 1946 nam broeder Egbertus afscheid van de school: hij was directeur van 16 april 1940 tot 1 mei 1946. In augustus van dat jaar zou broeder David als nieuwe directeur aantreden. In februari voerden de leerlingen ter gelegenheid van de ouderavonden het toneelstukje 'De Kabouters' op.

De broeders waren nogal behoudend in die eerste na-oorlogse jaren in hun didactische methoden. Vanuit de congregatie werd met argusogen gekeken naar nieuwigheden in het onderwijs. 'In dit verband mag ook wel gewezen worden op het Nederlands jeugdtonel, de schoolfilm en in de toekomst misschien de schoolradio, die in naam der cultuur bezig zijn het persoonlijk werk van de onderwijzer naar de achtergrond te dringen' zo leest men in de Annalen van de broeders in 1947.

Veel oud-leerlingen kunnen zonder aarzelen nog de namen noemen van hun 'meesters' uit de tweede helft van de jaren veertig. Het waren nog 'jonge broekies' die kennelijk juist de kweekschool hadden voltooid; ze werden 'kwikken' genoemd. Sjef Theunissen

aan het woord: 'Leontius, Gregorio, Arthur, Ludger, Renus en Leon komen spontaan naar boven. Broeder Arthur kregen wij in de 3e klas als beginnend onderwijzer; ik herinner me dat hij erg harde handen had, want in die tijd mochten die in geval van nood nog gebruikt worden. Met broeder Renus gingen we regelmatig een kijkje in de tuin nemen, waar ik bijzonder gefascineerd was door de mooie goudvissen in de vijver.'

Bij veel oud leerlingen is de herinnering aan het 'voorlezen' blijvend. Wellicht was dat toch een wel heel speciale gave van de broeders, dat voorlezen, met de juiste intonatie en de juiste timing om de juiste spanning erin te houden. Natuurlijk lag het ook aan het verhaal. Arendsoog was verreweg het meest favoriete voorleesboek en... er werd alleen voorgelezen als alles naar wens verlopen was gedurende de schooldag. Dat was altijd 'als beloning' in het laatste kwartiertje van de schooltijd. Als de broeder na de bel het boek dicht sloeg, ging er een diepe zucht door de klas...'jammer, het was zo spannend'.

Verlangend konden ze uitzien naar weer een kwartiertje voorlezen, mits ze zich natuurlijk ook wisten te gedragen in de schoolbanken!

De broeders hielden een wakend oog op de hen toevertrouwde pupillen of het nu ging om hun religieuze welzijn of hun sociale welzijn: 'Vanzelfsprekend draagt Uw jongen een scapulier of scapuliermedaille, en een rozenhoedje in zijn zak. De bescherming van onze hemelse Moeder is zo nodig voor Uw jongen in allerlei gevaren naar ziel en lichaam' schreef de directeur aan de ouders van alle leerlingen. 'Let er ook op met wie uw jongen omgaat. Wees niet te royaal met snoep- of zakcenten. Enkele jongens zijn daarvan doorlopend te ruim voorzien, wat aanleiding geeft tot te veel snoepen en zelfs roken, wat op hun leeftijd verderfelijker is. Het komt ook voor, dat het geld, dat u voor schoolmelk meegeeft, niet voor dit doel wordt afgedragen.' Nu had het kleine snoepwinkeltje dat recht tegenover de ingang van de school aan de Brusselsestraat lag ook wel verleidelijk lekkers in de etalage uitgesteld...

Natuurlijk zijn er door de jaren heen heel wat markante leerlingen op school geweest. Broeder Gondulphus – Henk de Wilde – schreef: 'Er kwamen twee jongens van De Mérode uit Lanaken op school: Armand en Charles Guillaume. De toenmalige directeur, broeder David, zette die bij mij in de klas met de boodschap: Jij spreekt redelijk Frans! De moeder van die twee was een Engelse prinses, die een keer op bezoek kwam en mij een gehandschoende hand toestak, dat was een adellijke gewoonte, geloof ik. Thuis werd Frans gesproken, omdat moeder wel Frans sprak, maar vader geen Engels! Ze moesten thuis dus Frans spreken [die twee jongens], maar ze hadden een Vlaamse gouvernante; bij mij in de klas moesten ze Nederlands spreken en op de speelplaats spraken ze al gauw Mestreechs! Je begrijpt dat dat een puinhoop was.

De manier, waarop ze naar school kwamen, was ook heel apart. Soms in een Bentley en dan weer in een old-timer. Maar ze kwamen ook wel eens in een sjees met een muilezel ervoor! Dat wilden onze jongens wel zien!!

Ze namen (m.i. ten onrechte) een uitzonderingspositie in, de twee jongens De Mérode. Zij kregen bijvoorbeeld zomaar een week extra vakantie. De gouvernante kwam dan prachtig gebruid terug en vertelde met een stalen gezicht, dat het de hele week had geregend!

Een keer kwam vader zelf op bezoek. Armand zat toen nog bij mij en Charles Guillaume bij broeder Conrad. We hadden in de spreekkamer een gezamenlijk gesprek, waarvan ik me nog goed herinner, dat vader ons vroeg hen flink achter de broek te zitten en toen sprak Conrad de historische woorden: 'C'est le ton, qui fait la musique, monsieur', waarbij hij een gebaar maakte van een flink pak voor de broek !'

Met de vrachtwagen naar school 1945-1948

Niet alle leerlingen bleven over op school: 'Ik liep iedere schooldag, want fietsen waren er vlak na de oorlog bijna niet, vier maal de afstand Henri Goovaertsweg op St Pieter, naar eerst de Brusselsestraat en daarna naar de 'tuinschool' op Hoogfrankrijk. Dat was iedere volle schooldag twee uur flink doorlopen want tussen de middag had je maar twee uur pauze en moest er thuis ook nog warm worden gegeten. Mijn kinderen en kleinkinderen weigeren dit verhaal in dit gemotoriseerde tijdperk te geloven. Soms had ik geluk en kon ik op de heenweg achterop een ENCI-vrachtwagen springen, erop bij de kazerne en eraf op het Emmaplein. Gevaar zag je niet!

Wim van Gemert.

Vaan 1950 tot 1956... een impressie .

Sigismund, Vitus, Petrus Canisius, Ludger, Rosario, David, Roberto, Piets, Speth, Leopold, Conrad, Thomas Moore...

Klaar-overs? Bollen en Bollen, opgeleid door Kieboom (Bolle kin good zakke rolle...)

Communie. Sint Servaas, Mgr. Ingendael en zijn kapelaans Douven, Leclercq, Gubbels, Slangen. Dagelijks naar de mis. Jongens rechts, meiden links in de banken. Biechten na gewetensonderzoek.

Sportdagen met voetballen op het terrein van de Maastrichtse Boys. Paastoernooi en klassenwedstrijden in de speeltuin van fort Willem, met veel te hoog gras en zonder lijnen. Maar ook dagelijks kop-toernooitjes in het speekwartier met als vaste finale Heuberger tegen Wittelings (bestaan die nog?). Slebrikken, kijkdozen en met flessendopjes gooien.

Leren lezen met grote platen aan de muur en met boekjes vol letters voor slechtzienden. Takenboekjes en goedkeuringen. De kleine en grote katechismus. Bovenaan de lijst punten voor godsdienst, gedrag en vlijt. Zingen bij Ludger, tekenen bij Petrus Canisius, poppenkast bij Conrad, voetballen met Rosario, herbarium maken bij Thomas Moore. Katholieke feesten en religieuze illustraties van Nelissen, Abonnement op De Kleine Apostel, De Engelbewaarder, nieuwjaarsbrieven en erekaarten.

Nog geen schooltuinen, nog geen vrouwelijke leerkrachten, nog geen meiden op school, nog lange niet, nog geen verbouwde zolder. Maar wel terugkomen tijdens de grote vakantie van de vierde klas omdat Harry Pennings doodgereden was, mijn maatje, onze keeper.

Maart 2004
Jean Jacobs.

DIE BRAVE JAREN VIJFTIG

De Aloysiusschool was er voor verschillende sociale klassen. Veel oud-leerlingen herinneren zich dat systeem nog heel goed uit de eerste vijftien jaar na de oorlog. Ze weten nog precies in welke afdeling ze ingedeeld waren. Werd het wellicht toch – onbedoeld door de broeders althans – door de leerlingen als een stigma beschouwd? De school bestond uit een viertal afdelingen waarin een strikt sociaal onderscheid werd gemaakt. Die afdelingen werden met de letters A en B aangeduid. 'School A was er voor de elite' zo concludeerde Willy Boden, 'Zij woonden in het Villapark, dus directeurs en dokterskinderen; daarnaast was er nog een A school voor de kinderen van ambtenaren, administratief en hoger geplaatst personeel; de eerste B school was er voor kinderen van zelfstandigen en zakenmensen; de tweede B school was voor de arbeiderskinderen.' Er waren dus van elk leerjaar ook vier klassen. In de loop van de jaren zestig verviel dit onderscheid. 'Dus af en toe gaf dat wel eens strijd', aldus Willy Boden. 'Op de speelplaats werden ook andere spelletjes gespeeld zoals cowboytje of riddertje en we deden partijtjes koppen. Daartoe werd eerst een goal op de muur getekend met krijt. Dan ging de 'keeper' voor de goal staan en kon je proberen te scoren.'

Kerststalletje

Klas zes: broeder Bartholomeus was streng, maar hij organiseerde veel voor de leerlingen buiten het gewone leerprogramma zoals handenarbeid. Onder leiding van de broeder maakten we beeldjes van gips. Eerst gips maken, dan gieten in een rubberen mal. Tenslotte, na het drogen, werden ze beschilderd. Rond de kerst maakten we een stalletje met een complete handbeschilderde kerstgroep van gipsen beeldjes. Diezelfde kerststal staat nog elk jaar onder onze kerstboom. De kerstgroep heeft behalve curiositeitswaarde bijna antiekwaarde gekregen!

Willy Boden.

De toeloop van leerlingen naar de Aloysiusschool was al enorm toegenomen in de tweede helft van de jaren veertig en dat hield niet op in de jaren vijftig. Er waren jaren dat tot 40, 50, ja zelfs één klas tot 58 kinderen dicht opeen gepakt in één lokaal zaten. De leerlingen in de eerste rijen zaten met hun neus ongeveer tegen het bord aan. Aanvankelijk was dat wel gunstig want in de wintermaanden was het ook wel lekker warm met zoveel kinderen in zo'n relatief klein lokaal. Als gevolg van de beruchte bominslag in De Beyart waren veel ramen nog niet vervangen. De ruiten bestonden uit stevige kartonnen platen die weliswaar regen, wind en kou enigszins buiten hielden, maar ook het licht. Het was in die klassen ook op klaarlichte dag dus altijd

schemerdonker. Lang moest die noodtoestand echter niet duren. Tenslotte werden voor de start van het schooljaar in 1948 drie ruime lokalen gerealiseerd op de zolder. Dat kon het ruimtegebrek een heel klein beetje compenseren. Op de Aloysiusschool, die alle klassen parallel had, was trouwens nooit plaats genoeg.

In de zomer van 1950 werden katholieke ouders in een bisschoppelijke schrijven verplicht hun kinderen naar de eigen parochiescholen te sturen. Deze bisschoppelijke brief had nogal wat deining doen ontstaan onder Maastrichtse ouders. 'Velen meenden dat het vooral de bedoeling was, om dat complex Broederscholen om zeep te brengen. Feit is in ieder geval dat zeer veel Maastrichtse ouders voor hun kinderen scholen willen hebben, waar rekening wordt gehouden met het verschil in stand', aldus de kroniekschrijver van de broeders.

Nu was de Aloysiusschool zo groot dat de school al was ondergebracht in twee afzonderlijke schoolgebouwen. Aan Hoogfrankrijk lag immers een voormalige armenschool, de 'klompenschool' of Sint Vincentiusschool. Die werd in feite geoccupeerd door de Aloysius. Meteen kreeg de school een chique naam: Tuinschool. Het gebouw was alleen bereikbaar vanaf het terrein van de broeders via de luchtbrug die, zoals reeds vermeld, daar was aangelegd, nadat al het af en aan rijdend Amerikaanse rollend legermaterieel Hoogfrankrijk zomer en winter had veranderd in een modderpoel. In de ruimte van de zolder van de Aloysiusschool werd, zoals boven vermeld, dus een verdieping met drie klassen gebouwd op instigatie van de directeur, broeder David. Het bouwsel werd heimelijk spottend de 'Toren van David' genoemd, maar zo concludeerde broeder Sigismund Tagage in zijn boekje 'Schoolhistorische mijmeringen': 'Men had ze [die lokalen] beter de zuilengangen van Salomon kunnen noemen vanwege de ijzeren kolommen die de doorzakkende plafonds moesten stutten. Prachtige palen waren dat om achter te kunnen wegduiken en daardoor als plaats door de jeugd zeer begeerd. Een plaats die helaas alleen maar werd gegeven aan zeer brave jongens die er geen profijt uit wisten te trekken.'

Het mocht overigens niet baten: de school bleef overvol; de 'Aloysius' dreigde bijna ten onder te gaan aan haar eigen succes. De conclusie luidde dus, althans in 1950, 'om een school te krijgen met meer eenheid en saamhorigheid zou het wenselijk zijn in te krimpen en te splitsen', maar... in de komende kinderrijke jaren zou dat gewoon onmogelijk zijn.

Daar kwam trouwens wel door een onverwachte ontwikkeling enige verandering in. Het verkeer in de Brusselsestraat nam in de loop van de vroege jaren vijftig schrikbarend toe. Dat werkte afschrikwekkend op ouders die schroomden om hun kinderen naar die school te sturen. In de grote vakantie van 1954 werd er iets aan gedaan. De oude ijzeren toegangspoort werd gesloopt en vervangen door de waardige entree die er nu nog steeds is. Ze werd ontworpen door architect Witteveen en versierd met een Aloysiusbeeld van

de beeldhouwer Eymael. Ook aan de voorzieningen voor de tuinschool aan Hoogfrankrijk werd iets gedaan. De wankelende oude houten trap werd vervangen door een robuuste betonnen trap.

Na verschillende vergeefse verzoeken bij allerlei officiële instanties om toestemming te krijgen voor de sloop van de oude lommerd was het in de zomer van 1954 dan zover. De lommerd ook wel 'bank van lening' lag tussen de Cellebroedersstraat en de Brusselsestraat. Ze was sedert 1822 gevestigd in een deel van het oude Cellebroedersklooster en was al vanaf 1924 niet meer in gebruik. Het gebouw was totaal in verval geraakt. Het werd in juli en augustus afgebroken. Eindelijk kon de school een eigen gymnastiekzaal met bijbehorende kleedruimte realiseren op die plek. Weliswaar moest in het schooljaar dat in september '54 van start ging nog naar elders worden gelopen om gymlessen te volgen want pas in oktober 1955 kon men van de nieuwe accommodatie gebruik maken. Op 17 oktober werd de gymzaal plechtig ingewijd. Dat bespaarde heel wat gesjouw naar stoffige gymzalen die ver weg lagen, zoals die achter het Victor de Stuersgebouw, waar de kindertjes onherroepelijk forse splinters in hun voeten kregen. De nieuwe zaal was ontworpen door architectenbureau Boosten. 'Als het echt winterde, en het lijkt wel alsof het toen elke winter stevig vroom, zorgden de broeders op de speelplaats voor een lange 'sjievel', waar druk gebruik van werd gemaakt tijdens het speelkwartier. Vanwege de afstand naar huis hoorde ik tot de vaste overblijvers' schrijft Sjef Theunissen 'en het overblijflokaal was ook in de tijd dat we op Hoog Frankrijk les hadden aan de Brusselsestraat. Met name tegen het eind van de zomer en de beginnende herfst vonden we dat niet zo erg, want onderweg van de ene lokatie naar de andere passeerde je de boomgaard van de broeders ...Die appels waren de lekkerste die ik ooit gegeten heb! En ik was beslist niet de enige die zijn fruitrantsoen daar regelmatig aanvulde.'

Wat dacht u ervan...

Wat de docenten werkelijk van hun leerlingen vonden, konden ze kwijt in de privé-opmerkingen op de leerlingenkaarten bij de rapporten. Dat waren particuliere notities, noch voor leerlingen, noch voor hun ouders bestemd. De rapporten mét die notities zijn nooit vernietigd. Deze bijzondere schat wordt nog altijd bewaard, maar is niet vrij toegankelijk.

Een kleine anonieme bloemlezing spreekt boekdelen:

Een niet zo snuggere leerling: geen kandidaat voor de Nobelprijs.

Een tweeling: zo intelligent als zijn tweelingbroer is, zo dom is hij!... zeker de linker helft.

Nogmaals een tweeling: niet veel doorzettingsvermogen...moet dat zeker delen met zijn tweelingzusje.

Een vroegrijp kind: echte straatjongen. Hij weet van meisjes al van rand en steel.

Een aards lulak: onttrekt zich aan alle activiteiten...is ijverig lui.

Een adellijke leerling: het blauwe bloed in zijn aderen vertroebelt ook zijn geest.

Nogmaals een adellijke leerling: arbeid adelt, maar deze adel werkt niet.

Een klein kind: vrolijke kabouters, maar helaas is zijn verstand evenredig aan zijn lengte.

HET RIJKE ROOMSE LEVEN OP SCHOOL

Achter de lommerd lag een breed speelterrein. Daarop hernieuwden de leerlingen elk jaar weer met gebed hun toewijding aan het Heilig Hart van Jezus, een nadien totaal in onbruik geraakte gewoonte. Dit religieuze evenement werd ieder jaar weer prachtig geënceneerd: de talrijke schoolkinderen zagen hoe het Heilig Hartbeeld tegen een kleurrijk fantasievol vormgegeven decor werd geplaatst met scènes uit het dagelijkse schoolleven. Daarvoor stonden scholieren in misdienaarskleding in een zee van bloemen, die aan de voeten van het beeld was uitgestald. In gezamenlijk gebed hernieuwde men zijn toewijding. Het was de tijd van het Rijke Roomse leven.

Wellicht dat deze plechtigheid in 1954 mooier dan andere jaren was geënceneerd omdat het tevens een jubeljaar van de Aloysiuschool was. Jo Beiten herinnert zich: 'Bij het honderdjarig jubileum werd de jaarlijkse sport- en spellendag op het buitengoed [de Scharck] aan de Mergelweg voor één keer gewijzigd, waarbij wij getrakteerd werden op een dagje speeltuin Fort Willem.'

Het eeuwfeest werd in november gevierd met een plechtige hoogmis in de kapel van de broeders, een receptie door het schoolbestuur en een tentoonstelling in de hal waar de bezoekers van de druk bezochte receptie kennis konden nemen van de vele didactische uitgaven van Louis Ruttens congregatie in honderd jaar. Voor de ouders werden vier feestavonden in het Derde Ordegebouw aan de Patersbaan georganiseerd. Natuurlijk werd er weer een fraai stuk toneel gepresenteerd: "Radeske" een 'kwajongensspel in drie bedrijven' met leuke liedjes en decors van de onvolprezen decorschilder broeder Petrus Canisius.

Veel grootse of bijzondere feestelijke evenementen kende het alledaagse leven op school niet in die brave jaren vijftig. Een opwindende gebeurtenis schijnt het bezoek van de gouverneur aan de school medio de jaren vijftig te zijn geweest. Broeder Sigismund herinnert zich dat bezoek: 'In een exotisch park van uitgezaagde palmen werd Limburgs hoogste bestuurder in de buitenlucht ontvangen en toegezongen.'

In 1955 lezen we in de Annalen van de broeders: 'Te betreuren is, dat – door gebrek aan religieus personeel – in vier jaar het aantal leken aan onze scholen uitgroeide. Gelukkig zijn - wellicht op een enkele uitzondering na – deze heren hoogstaande mensen en bruikbare leerkrachten.' Wie waren dat dan? In 1952 werd de heer Speth benoemd, een jaar later de heren Piets en Geelen. Nog een jaar later de heren Quadvlieg en Severijns, terwijl in 1955 de heer Vossen werd benoemd. Drie jaar later meldt de kroniekschrijver dat het heel wat moeite had gekost de nodige lekenleerkrachten voor de school aan te trekken. Naast zes mannen werkten er in 1958 ook twee onderwijzeressen en wel als

vervangsters. 'Overigens tot volle tevredenheid' luidde de (toen kennelijk verbazingwekkende) conclusie van de kroniekschrijver.

In dit jaar richtte het oudercomité samen met het personeel een schoolblad op dat zes keer per jaar moest gaan verschijnen. Het tijdschrift kreeg de naam 'De Schakel'. Het verscheen vele lange jaren achter elkaar en werd steeds gevarieerder, nadat het aanvankelijk praktisch alleen door broeder Gregorio werd verzorgd .

Het oudercomité werd ook overigens steeds actiever. In 1959 werd na lang aandringen van het comité besloten dat de school zich zou aansluiten bij de schooltandartsendienst. Dat bureau voerde jaarlijks controlebeurten uit van het gebit van de schoolkinderen en dat betekende een primaire bijdrage aan de 'volksopvoeding' ter verbetering van de algehele (tand)hygiëne en gezondheid.

De bakker

Tegenover de school aan de Brusselsestraat woonde een bakker, die zoals gebruikelijk voor de oorlog met paard en kar langs de deur ging om zijn waren te verkopen. Als de bel ging en de schooldag ten einde was, stond het magere bruine paardje van de bakker vaak te wachten op zijn baas die nog in de winkel was. Wij, kwajongens, konden het niet laten het beest de stuipen op het lijf te jagen, zodat het bloednerveus met kar en al op de loop ging. Ook al maakten we dat we weg kwamen, de bakker liep tierend achter ons aan en riep meestal ten einde raad de hulp in van de 'snor', een bekende wijkagent in de binnenstad. Natuurlijk werden de broeders al snel op de hoogte gebracht van onze baldadigheden met als gevolg de bekende straffen: in-de-hoek-staan, strafwerk schrijven, schoolblijven om nog maar van de ouderlijke straf te zwijgen !

Een oud-leerling

VERTIER OP SCHOOL

De kindertjes leken bijzonder wel opgevoed. Het was al een hele gebeurtenis als het in de zomermaanden bloedheet was geworden in het schoolgebouw en de leerlingen bij wijze van heel hoge uitzondering een slok water mochten drinken uit de voor hen normaliter verboden kraan op de gang. En... als je ze een vinger geeft nemen ze een hele hand: het gezeur over de hitte bleef aanhouden, net zo lang totdat de onderwijzer murw gepraat was, maar die stond zelf ook peentjes te zweten van de hitte voor de klas en elke verkoeling was ook hem welkom, al zou hij dat voor geen goud aan de kinderen laten blijken. Zo liet menig docent zich maar al te graag ompraten, als er weer eens 'fillem, fillem, fillem' werd gescandeerd in de klas en de docent graag toegaf aan de lome hitte om een paar minuten in het donker van het lokaal de ogen te sluiten als de scholieren dachten dat ze hem om de tuin hadden geleid. Ze zaten te genieten van de capriolen van 'de dikke en de dunne', altijd beter dan de stichtelijke missiefilms (die ze al zo vaak hadden gezien) of de tamelijk sentimentele, brave, goed roomse film 'Marcellino, brood en wijn' die menigmaal van de plank werd gehaald in de jaren vijftig

en tot in den treuren werd herhaald. Maar de broeders deden ook hun best de leerlingen een beetje op de hoogte te houden van het wereldgebeuren met het toen moderne medium film. 'Zo werd er film gedraaid van de troonsbestijging van koning Boudewijn van België en ook de allereerste beklimming van de Mount Everest werd ons niet onthouden' herinnert een oud leerling zich.

Het schoolzwemmen werd in de jaren vijftig geïntroduceerd; vanaf de derde klas was er zwemles op woensdagochtend. 'We gingen dan te voet van de Brusselsestraat naar het Sportfondsenbad en terug' aldus oud-leerling Jo Beiten. Hij herinnert zich ook nog dat het fenomeen van de 'klaar-over' met zijn houten rood wit geschilderde 'spiegelei' werd ingevoerd in de jaren vijftig, toen de verkeersdrukke in de Brusselsestraat voortdurend toenam en het gevaarlijker werd voor de scholieren de straat zomaar over te steken. Brigadier van politie, Kieboom, kwam de nieuwbakken 'brigadiertjes' op school instrueren hoe te handelen om hun klasgenootjes veilig door het verkeer te loodsen. In de jaren zeventig namen participerende ouders deze taak over van de 'klaar-overs', gestoken in opvallende hard oranje gekleurde vestjes.

Wat was er verder nog aan vertier op school? Schoolreisjes? Die gingen vaak niet verder dan de speeltuin van Fort Willem, waarvandaan de jongens na een dagje ravotten doodmoe huiswaarts gingen. Sport en spel? Sjef Theunissen herinnert zich: 'Een keer per jaar was er ook het uitstapje naar Fort Willem, waar we ons mochten vermaken op allerlei apparaten, waarbij de lange glijbaan favoriet was. Gelijktijdig was dan ook het voetbaltoernooi en je was er maar wat trots op, als jouw klas gewonnen had!'

Het waren de jaren van topspeler Abe Lenstra. Zo te kunnen voetballen, het was de droom van menige schooljongen die zijn talenten in zette voor de voetbalclub Kimbria of RAPID... Roomse Adel Prijkt In Daden.

Lezen? Voor de lagere klassen was er de reeks boekjes van Wipneus en Pim die helemaal stuk gelezen werden. De reeks leek eindeloos. Vele broeders van De Beyart hebben de deeltjes volgeschreven met avonturen van het prinselijke kabouterstel. De lezertjes konden niet bevroeden dat vele personages in het rijk van koning Goedhart gemodelleerd waren naar de bewoners van De Beyart. Voor de hogere klassen waren er de spannende avonturenboeken van Pim Pandoer of Arendsoog en zijn onafscheidelijke vriend Witte Veder. Zo spannend dat je ze moest uitlezen, al was het met een zaklamp onder de dekens als het allang bedtijd was geweest.

'Maar wat te denken van de jeugdige opstandige geesten, die toen al met grote sneeuwletters op de muur het woordje 'ijsvrij' tekenden als protest dat er gewoon school was. En dat nog wel tegenover de directeurskamer', schreef broeder Sigismund in zijn schoolherinneringen.

'Het hart van de jeugdige overmoedigen bleef van schrik bijna stil staan, toen daar in de deuropening in al zijn verschrikking de lange zwarte gestalte van broeder directeur

verscheen. Met een enkel gebiedend heersersgebaar en één woord : 'In de rij!' werd een einde gemaakt aan deze prille uiting van volkswil. Hoe de democratische inspraak in de kiem gesmoord werd.'

Sinterklaas kijkt om

'Er is heel wat veranderd sinds ik voor het eerst de Aloysiuschool bezocht. Als de dag van eergisteren herinner ik me de presentjes die ik in het begin van de jaren vijftig van de negentiende eeuw uitdeelde. Niks speelgoed, nee hompen brood en... onderbroeken. Die broeken pasten altijd; ik gaf maat L en die jongetjes waren allemaal broodmager. Soms gaf ik er een stuk touw bij. Later begon ik snoepgoed uit te delen, totdat de schooltandarts dat verbood. Nu deel ik pepernoten uit en wacht af wat de diëtiste daarvan wel zal zeggen! Vroeger kregen stoute kinderen van de broeder ongenadig een pak slaag op of zonder hun broek! Mijn Zwarte Pieten lieten zich niet onbetuigd en stopten stouterikken in de zak.

Psychologen ontdekten de oorzaak van het bedplassen en toen mocht dat 'in de zak ermee' ook niet meer. Naarmate de jaren verstreken, werden mijn bezoeken aan de school een steeds groter feest. Zeker nu er voor mij geen stoute kinderen meer zijn. Dat is ook iets wat psychologen hebben uitgedokterd. Dezelfde zielenknijpers vinden het nog steeds goed dat ik de kindertjes tot ongeveer groep 4 elk jaar in de 'heilige waan' laat. Voor mij is dat dé reden van mijn voortbestaan, een bestaan dat ik bloedserieus opvat en waarbij ik me realiseer dat ik bijdraag aan het in stand houden van een sprookje dat veel ouder is dan de Aloysiuschool. Een ding doe ik op die school niet meer: ondanks mijn goedaardig optreden zijn er toch nog altijd bange kinderen. Ik neem geen kind meer op schoot, sinds ik daar een vochtige plek in mijn tabberd aan overhield'... is getekend: Sint Nicolaas.

ROERIGER JAREN

Democratisering deed zijn entree pas in de jaren zestig ook in het onderwijs. In 1962 liep het aantal leerlingen voor het eerst sedert jaren terug. De Tuinschool was in zeer slechte staat en op verzoek van de gemeente werden geen grote verbeteringen of nieuwe voorzieningen meer aangebracht.

In de tweede helft van de jaren zestig begon men in het aantal aanmeldingen voor de school te bemerken dat de tijd van de 'babyboom' voorbij was. Het aantal leerlingen liep nog verder terug, goeddeels vanwege het teruglopend aantal geboortes. Überhaupt was de daling van het kindertal vooral te merken in de binnenstadsscholen, omdat veel jonge gezinnen in de nieuwe buitenwijken gingen wonen, waar de eveneens nieuw gebouwde lagere scholen wel volliepen.

Het bleef een beetje kwakkelen met het aantal aanmeldingen voor de binnenstadsschool bij uitstek, de Aloysius. Dat baarde de directie zorgen.

Het was beslist niet zo dat er niks gebeurde in, op of rond de school. In de zomer van 1969 bijvoorbeeld werd pal tegenover de ingang van de school aan de Brusselsestraat een sexshop geopend. Bestuur en directeur van de school, broeder Fulco, waren daar allerminst gelukkig mee. 'Het is vreselijk. Onze leerlingen staan daar elke keer voor en na

school voor de etalage te gapen (...) dit vind ik toch echt wel te ver gaan. Ik heb al diverse klachten van verontruste ouders gekregen', verklaarde broeder Fulco tegenover de Nieuwe Limburger (21 juni 1969). De directeur volgde de enige remedie die er bestond: verbieden deed hij niets, maar als hij in hoogst eigen persoon post vatte in de schoolpoort, liepen de leerlingen vanzelf door en hadden ze kennelijk in de gaten dat er iets niet in de haak was met die merkwaardige winkel!

Vanaf 1972 werden ook meisjes toegelaten tot de school. Ze kwamen goeddeels van de nabijgelegen Sint Angelaschool. Merian Warnier-Bastiaans herinnert zich nog goed hoe bijzonder dat was voor al die jongens die al op school zaten. 'Het was wel spannend omdat wij de eerste meisjes waren. Op de St Angelaschool in de Capucijnenstraat zaten we bij de nonnen met alleen maar meisjes. Ik kwam in groep 5 op de Aloysiuschool bij broeder Virgilius'. Zijn bijnaam was de 'bieskes-broeder' omdat hij altijd bezig was met zijn insectenverzameling. Hij had zijn verzameling opgezette vlinders en andersoortige insecten zelfs uitgesteld in zijn eigen klaslokaal. Overal stonden kistjes en doosjes met opgezette insecten. Als beloning voor ijverig gedrag mochten de leerlingen wel eens zo'n bijzonder doosje uitzoeken. 'Ik had een kistje met bijen vastgezet met spelden. Als er een schoolreisje was, was broeder Virgilius present met een loep, een melkfles (met brede opening) afgedekt met een netje en natuurlijk een vangnet om insecten te zoeken en by the way gaf hij dan ook nog wijze lessen insectenkunde aan de geïnteresseerde kindertjes'.

Een legendarische docent was zonder meer broeder Conrad. Hij was onderwijzer van klas 6. Oud-leerlingen herinneren zich hem als 'erg lief' en vooral als heel bijzonder. Het was erg gezellig in zijn klaslokaal. Broeder Conrad had namelijk altijd een metgezel bij zich: zijn trouwe hond. Die kwam elke dag mee naar school en ging rustig in zijn mand liggen naast de lessenaar van de leraar. Merian Warnier: 'Er was ook 'n rooster, daar stond dan op wie van de kinderen met de hond uit mocht gaan in de tuinen van de broeders.'

De hond luisterde overigens naar de karakteristieke naam 'Worst'!

Broeder Conrad onderhield ook nadien nog contact met zijn oud-leerlingen. Soms kwamen ze naar de school terug om voor de gezelligheid een uurtje in de klas een les mee te maken en hij vond het leuk om 'zijn kinderen' nog eens terug te zien!

In 1974 nam de Stichting Basisonderwijs Maastricht Binnenstad het bestuur van de school over van de broeders; onder dit bestuur ressorteerden tevens de Sint-Josephschool en de Montessorischool. Die bestuurswisseling bracht overigens een financiële meevaller voor de school, want het nieuwe bestuur werd verrast met een gift van 80.000 gulden van de broeders, bestaande uit de gespaarde oudergelden van een aantal voorgaande jaren. Het nieuwe bestuur kon er naar eigen inzicht over beschikken, mits het ten goede bleef komen aan de tot dan door de broeders bestierde

Aloysiusschool. Dit bestuur nam overigens ook het besluit om de meisjesschool van de Zusters onder de Bogen te sluiten. Dit schoolbestuur ging naderhand (1 januari 1995) op in de Stichting Henric van Veldeke. Na de millenniumwisseling (op 1 januari 2003) ontstond een gemeenschappelijk bestuur van een groot aantal Maastrichtse basisscholen onder de naam MosaLira en daaronder ressorteert het bestuur van de Aloysiusschool thans..

Toen de kleuterschool domicilie vond in de school aan de Brusselsestraat in 1977 werden er natuurlijk lokalen opgeknapt en tevens werd er een voor die tijd riante koffiekamer voor het personeel ingericht met een ouderwets stencilapparaat in de hoek.

In hetzelfde jaar werd de enorme zolder van het schoolgebouw beschoten. Er werd één grote speel- en feestruimte gecreëerd en één kleinere ruimte voor diverse doeleinden te gebruiken.. De zolder was bijzonder geschikt voor schoolbijeenkomsten en feesten zoals het Sinterklaasfeest. Helaas is het gebruik van de fraaie ruime zolder inmiddels door de brandweer verboden om veiligheidsredenen.

In dezelfde tijd werd er trouwens voor de kleuters een speelhuisje op de speelplaats gebouwd; dat is in de loop der jaren heel intensief gebruikt.

Krentenbol

Zesde klas lieger sjaol (1956). Bij de broeders aon de Breusselsestraat. De ganse klas zow e koer zien veur de nachmès in de paoterskèrrek. Sjiem. Die groete jónge (de hoogste klas vaan de sjaol) zowwe wel ins get laote zien en veural laote hure! Ederein mós metdoen en d'r woort in d'n tied vaan de gewoen lèsse gerepeteerd. Iers in de klas en wie de meziek al get beter drin zaot in de kloesterkapel vaan de broeders. Heer had al vanaof de ierste klas e roondoet besodemieterd punt veur zeenge op ziene bulletin. Sóms 'n zès min, meh miestal 'n veer. Dat hóng aof vaan of de kwik zeenge en ziechzelf erreg serieus naom, of dat 't eine waor dee get blijjer in 't leve stond. Meh noe hoofde heer neet solo veur de klas te zeenge en aof te goon, noe veel 'r neet op in e koer vaan zeker dertig maan en kós 'r mèt genete vaan 't succes. Want dat zoegget nog noets ieder door onbekinde amateurs waor gebrach, daovaan zow ederein tot wiede boete Mestreech euvertuig zien.

D'n druim doorde neet lang. Al bij de twiede repetitie stopde de broeder 't zeenge en leet 'n stille valle. 't Leek wel of d'r gein ind aon kwaom. Meh ouch of ederein wis wat ging koume.

"Ik wil dat dat gebrom achterin ophoudt." Dadelik wis er dat heer 't waor. En dat vaan mètzege niks mie zow koume. Zow dat beteikene dat 'r neet mie bij 't koer kós blieve en in de keersnach neet mèt kós doen? 't Zweet stond in zien han. De broeder deeg zien errem umhoeg en dirigeerde wejjer. 'r Had 't geveul dat niemand nao häöm gekeke had en dat niemand wis dat 't um häöm ging. Ging 't wel um häöm? In oonderdeile vaan 'n seconde besloot er gein eenkel risico mie te neume, play back en loch happe, doen es of! De bewuste keersnach kwaom en 'r waor nog altied vaan de partij. Oondertusse had 'r af en tow al weer 'ns veurziechtig geperbeerd get geluid met de beweginge van ziene mónnd te laote ontsnappe, meh dat leet 'r toch weer vlot achterwege. 'r Voond 't zelfeigelik aoch neet um aon te hure en 'r kós aoch vööl minder verstoon vaan wat die aandere zoe sjoen zónge. 't Woord 'n prachtige mès met vööl latien. En mèt hollandse keersleedsjes die neet gerepeteerd wäöre en door de ganse kèrrek woorte mèt gezoonge. Heer kós die leedsjes vaanzellefsprekend vaan thoes boe heer wel gewoen metzóng. Van zien ma die hiel sjoen kós zeenge. Dus deeg heer oet vol boers mèt. Dee neve häöm stond, loerde

af en tow 'ns oet 'nen hook vaan 'n oug, meh daodoor leet 'r ziech neet "vaan de wijs" breenge, zoegezag.

Wie de mès aofgeloupe waor ging 't koer door 'n lange gaank nao e zäölke veur koffie en bruidsjes. Ederein waor blij en heer voolt ziech erreg opgeluuch, 'r waor toch nog hiel get geluid kwiet gewoorde. Opins voolt heer 'n stevige hand um ziene bovenerrem. De broeder trok 'm oet de rijj en zag mèt e breid lachend geziech: "Je hebt schitterende gezongen, een extra krentenbol heb je wel verdiend." Toen 'r um veer oor in de vreuge mörrege in bed laog, naam heer ziech veur um later toch 'ns get met zeenge of aandere meziek te goon doen.

't Woort 'ne Zaolige Keersmès.

PS Hiel vääöl joare later -heer waor pas getrowd - stond heer oonder 'n dampende douche en zóng oet vol boors zoeget wie de Marseillaise of de Brabançonne. Opins kwaom zien vrow sjaterend binnen: "Iech wis neet dats diech zoe 'n gooi stum hads. Allein huurt bij die tekst 'n aander wijs. Wijjer kleenk 't Good!" Verrek, dach 'r, iech höb zin in 'ne krentebol!.

Jean Jacobs

150 JAAR BIJ DE TIJD

De kwaliteit van het onderwijs heeft bij de broeders van de Beyart steeds voorop gestaan. Er diende hard te worden gewerkt, maar er moest ook een goed product worden afgeleverd. Door hun didactische vorming en studie waren de meeste broeders goed in staat om op een prima manier les te geven. Dat gebeurde dan ook vooral in hun 'eigen koninkrijkje', in hun eigen klas. Toen bijvoorbeeld in 1927 wettelijk het onderwijs in de Franse taal op de lagere school werd afgeschaft, werden de lestijden anders geregeld, zodat in de hoogste klassen dit onderwijs toch nog gegeven kon worden. Op de Aloysiuschool was er tot 1965 nauwelijks onderling contact of overleg tussen de 'klassenbroeders'. Regelmatig bracht een broeder-inspecteur een bezoek aan de school. De congregatie had haar eigen onderwijsinspectie, die het reilen en zeilen in de school controleerde. Ver hoefden de inspecteurs daar overigens niet voor te gaan, want hun kantoor was gevestigd in De Beyart. De inspectie controleerde met name de kwaliteit van het onderwijs en besteedde de meeste aandacht aan jonge broeder-onderwijzers die nog niet zoveel ondervinding hadden opgedaan.

Na 1968 veranderde deze interne kwaliteitsbewaking van het onderwijs. De broeders hielden juist in dat jaar een belangrijke vergadering binnen de congregatie, een zogenaamd kapittel. Tijdens die vergadering kwam ook het werk in de scholen van de broeders aan de orde. Broeder Sixtus van der Geest, docent pedagogiek, hield een vurig pleidooi ervoor de onderlinge samenwerking binnen elke broederschool meer of – zo die al bestond - beter gestalte te geven. Ook pleitte hij voor een eigen onderwijsbegeleidingsdienst. Die moest de broederscholen bij de tijd houden en de teamvorming bevorderen. Zijn pleidooi was niet voor dovemansoren, zijn voorstel werd aangenomen en broeder Sixtus mocht zijn plan zelf ten uitvoer brengen.

Spoedig daarna vormde een klein team van drie broeders het Centrum Onderwijs Service (COS) dat vanuit Nijmegen de 110 scholen in heel Nederland, waaraan broeders als docent waren verbonden, regelmatig ging bezoeken. Deze vernieuwingsgolf, zonder twijfel mede bevorderd door de veranderingen die zich rond dat jaar in de gehele onderwijssector voordeden, drong ook door in de Aloysiusschool. De broeders Sixtus van der Geest, initiatiefnemer van het COS, Wim Swüste en Ger Janssen bezochten de Maastrichtse school. Ze deden de docenten een concreet voorstel om de samenwerking te bevorderen en de voortgang van het onderwijs te stroomlijnen: elke zes weken na schooltijd zou er een vergadering van de docenten van exact één uur plaatsvinden en geen minuut langer!

Iedere leerkracht kreeg een gerichte didactische opdracht en diende daarmee aan de slag te gaan in zijn eigen klas. Over de resultaten moest schriftelijk worden gerapporteerd. Tijdens de teamvergaderingen met het COS werden praktische suggesties gedaan en kreeg elke leerkracht vervolgens een nieuwe werkopdracht. Zo werden bijvoorbeeld nieuwe didactische leesvormen, modern rekenen, wereldoriëntatie, samenwerking met de kleuterschool of docententeamwork binnen de Aloysiusschool aan de orde gesteld en het gekozen systeem bleek kennelijk goed te functioneren. Immers tijdens een evaluatie van een van de vergaderingen met het COS merkte een van de leerkrachten laconiek op 'dat het meeviel dat het niet zo tegenviel' met die schoolbegeleiding. De Aloysiusschool was toen bij de tijd en dat is ze gebleven tot op de dag van vandaag

Aap van een broeder

De school beschikte over een levensgrote poppenkast. Was er poppenkast dan trokken twee poppen de grootste aandacht: dat was een aapje en een poesje. Alle leerlingen wilden het

liefst in het klaslokaal zitten waarin die poppenkast stond opgesteld.

Toen de broeders weer eens meeliepen in de Sint Lambertus-processie en het verzamelde vrome volk stilzwijgend toekeek hoe het allerheiligste passeerde, riep een van de kinderen luidkeels: 'Kiek mam, dao geit de broeder van het eepke !'

Conrad Dikschei

SCHOOLBOEKEN EN LEESBOEKEN

De broeders bekommerden zich van meet af aan om de kwaliteit van de lesmethoden, de leerboekjes en de leesboeken van hun leerlingen. Welke methoden en boeken werden gebruikt in de eerste door de broeders gestichte scholen, is niet echt bekend. Natuurlijk hadden de jonge broeders van het Externat Saint Louis in de jaren 1840 en volgende jaren nog geen ervaring met het samenstellen van leerboeken en lesmaterialen. Tot omstreeks 1900 zal men in de broederscholen wellicht gebruik hebben gemaakt van bestaande alom gangbare en dus beproefde schoolboekjes. De rooms katholieken waren

in de negentiende eeuw veel toleranter naar andere confessies in hun geloofsbeleving dan in de erop volgende eeuw. 'Rooms in alles' en door dik en dun werden de katholieken eigenlijk pas in de loop van de eerste drie decennia van de vorige eeuw. Pas in het laatste decennium van de negentiende eeuw werd de roep om 'zuiver', diep in het katholiek geloof geworteld onderwijs steeds luider gehoord. Om fanatieke geloofsbeleving te propageren moet je beginnen bij de kindertjes en wat is dan een betere methode om dat geloof rotsvast te verankeren dan de lesboekjes voor de kinderen in die geest te vervaardigen. Dat is ongetwijfeld de reden ervoor geweest dat in het begin van de twintigste eeuw de broeders hun volstrekt eigen lesboeken en leermethoden gingen ontwikkelen. Dat werd de praktijk voor de lesgevende broeders ongeveer vanaf 1920. De laatste door de broeders geproduceerde lesmethoden werden geschreven in de vroege jaren zestig.

Een voorbeeld uit velen: in 1900 schreven broeders een lees- en schrijfmethode, een cursus Frans voor beginners en een cursusboek Frans voor heel jonge leerlingen vanaf ongeveer acht jaar. In die tijd was het gebruikelijk dat de kindertjes al in de derde klas Franse taalles kregen.

Deze Franse taal cursus werd tot 1910 voltooid en aangevuld tot een complete leergang met lesboekjes, die men kon gebruiken in alle volgende klassen van het lager onderwijs en de eerste klassen van het middelbaar onderwijs. Deze methode heeft zijn didactische deugdelijkheid wel bewezen: tot in de jaren 1950 toe bleef ze in gebruik bij heel veel scholen en niet alleen bij de broederscholen.

Hetzelfde mocht gelden voor de 'leren-lezen' methode met de fraaie titel 'Zien en zeggen'.

Bij die methode ging het niet slechts om lesboeken. Er waren ook prachtige schoolplaten bij en letterborden en uiteraard de creatieve letterdozen: maan, zaag, Fien, vier, koek, schoen, bel, hek, ring, Wim, hut, juf, tuin, duif....dat waren de eerste woorden die de broeders hun eerste klassertjes leerden lezen. Je kon herkennen wie had leren lezen met de leesmethode van de broeders aan het verschil tussen aap-noot-Mies-kenners en maan-zaag-fien-vier-kenners...althans in de jaren vijftig!

Zo produceerden de broeders welhaast aan de lopende band even succesvolle methoden voor het rekenonderwijs, voor vaderlandse geschiedenis en voor aardrijkskunde. De door de broeders ontwikkelde boekjes voor de godsdienstlessen vormen een categorie apart.

Waarom is het succes op katholieke en niet katholieke scholen van de broederlijke methodes toe te schrijven? Ze werden gemaakt door praktiserende onderwijzers die het klappen van de zweep kenden en zelf voor de klas stonden, veel leservaring hadden opgedaan en in elk geval voeling hadden met het onderwijs in de praktijk..

Om de kwaliteit van zoveel productie goed te bewaken riep de congregatie in 1935 zelfs een organisatie in het leven die de coördinatie op zich nam van al de methoden en boeken die er werden geproduceerd. Dat was de Raad van Onderwijs, die overigens was samengesteld uit docenten die het les geven goed kenden vanuit de praktijk. Geschreven door docenten die gepokt en gemazeld waren in het onderwijs zelf en ook nog begeleid door onderwijzers 'uit de praktijk' moest al dat lesmateriaal wel succesvol zijn. Het werd per slot dan ook niet alleen in de broederscholen gebruikt maar ook in andere, neutrale scholen.

Pas in de jaren vijftig ontstond er binnen de raad kennelijk behoefte om ook psychologisch geschoolde theoretici te betrekken bij de ontwikkeling van nieuwe methoden en boekjes. De Raad van Onderwijs werd opgeheven in 1968.

De directe opvolger van de raad was het hierboven reeds vermelde COS, Centrum voor Onderwijs Service. Dat was in Nijmegen gehuisvest en stond onder leiding van een geschoold pedagoog.

Zuster Johanna, geen onbekende docente voor veel oud-leerlingen, weet zich nog goed te herinneren hoe het COS werkte vanaf 1968 tot 1975. In dat jaar werd het COS opgeheven. Het COS kende een team van onderwijzers dat van school naar school trok om begeleiding te bieden en goede raad te geven met betrekking tot de vernieuwing van het lager onderwijs. Uit die praktijk kwamen vele nieuwe onderwijspublicaties voort, maar – zo concludeert broeder Pierre Ubachs in zijn boek Meesters uit Maastricht (1999) - geen echte methoden voor alle klassen van een school, zoals de hiervoor vermelde lesboekjes voor de Franse taal.

De broeders zorgden ook voor goede leesboeken voor hun leerlingen. Zo ging het schooljaar 1925 van start met een bijzondere tentoonstelling van 'goede Roomse' jeugdlektuur, weliswaar in de gymzaal van de Sint Josephschool, want een echte gymnastiekzaal bezat de Aloysiusschool toen nog niet. Er waren ook opvoedkundige boeken voor ouders en opvoeders tentoongesteld. De klasbibliotheken werden, zo vermelden de Annalen van de broeders, in dit verband 'gezuiverd'.

Generaties leerlingen hebben hun eerste Franse woordjes geleerd uit de leerboekjes van broeder Philoteus, beter bekend onder zijn schrijversnaam F.X. Arnaux. (overleden in 1939)

Deze meest succesvolle reeks boekjes 'Het geschreven en gesproken Frans' van zijn hand verscheen al in 1908, was speciaal bedoeld voor het lager onderwijs en beleefde ongeveer 25 herdrukken. De methode bleef populair ook toen de onderwijswet van 1920 het onderricht in vreemde talen naar latere schooljaren verschoof. Tot in de jaren 1960 bleef het volgen van Franse lessen (later weliswaar facultatief) op alle lagere broederscholen mogelijk.

De eerste leesboekjes die je als kind zelf kunt ontcijferen, maken een welhaast onuitwisbare indruk. Het waren drie brave kindertjes, Jan, Mies en Wim, die de hoofdrol speelden in de boekjes voor 'aanvankelijk leesonderwijs', zoals die tussen 1920 en 1955 in gebruik waren bij de docenten van de Aloysiusschool. Deze methode was ontworpen door de broeders Cyprianus Andreae en Beatus Roeling. De eerste leverde de didactische ideeën en broeder Beatus verzorgde de praktische uitwerking ervan. Het was een 'gouden team', deze twee broeders. Zij schreven ook hele reeksen religieuze leesboeken. Deze twee didactici stonden in een lange traditie van het schrijven van schoolboekjes door en voor de docenten van de congregatie. In 1900 verschenen, zoals reeds vermeld, de eerste leerboekjes voor de Franse taal. De traditie werd tot in de jaren 1980 voortgezet. Vele, vele leerboeken op allerlei terreinen werden samengesteld door de congregatie. Nagenoeg alle lesmaterialen tot de jaren 1980 in gebruik, werden door de broeders zelf geproduceerd. De teksten werden altijd uitgegeven door uitgeverij Malmberg in Den Bosch die er aantrekkelijke publicaties van maakte.

De rekenmethode 'Rekenboek voor de lagere school' van G. Abels, de aardrijkskundemethode 'Op verkenning' van onder meer broeder Patricio Winters, de geschiedenismethode 'Van eigen land en wereldband' geschreven door onder anderen broeder Emilio Sanders, diverse schrijfmethoden, een methode voor Esperanto, de overbekende taalmethoden 'Nederlandsche taal' en 'Taal Actief'...het vloeide allemaal uit de pen, schrijfmachine of computer van de broeders. De lesmethoden blonken vooral uit in praktische bruikbaarheid en waren voorzien van goede handleidingen. Kenmerkend was bovendien de gedegen vormgeving. De uitgever Malmberg was verzekerd van grote afname van de lesboeken, want alle broederscholen in Nederland waren verplicht de door de eigen broeders ontwikkelde methoden te gebruiken. De broeders schreven in totaal ongeveer negenhonderd verschillende lesmethoden. De opbrengst van dit werk kwam ten goede aan het missionaire werk van de broeders in Indonesië, Ghana, Malawi, Pakistan, Zambia, Chili en Sierra Leone. In enkele van deze landen werden de methoden ook vertaald in de eigen landstaal, zoals die voor het godsdienstonderricht getiteld 'Met brandend hart' of de lesmethode 'Een nieuwe wereld'.

In 1918 verscheen een uiterst populair religieus leesboekje (in drie deeltjes) voor de allerkleinsten: 'Ons Voorbeeld' met stichtelijke verhaaltjes over het leven van Christus. Het was geschreven door 'n zekere Kloostermans; dat was voor alle broeders een herkenbaar pseudoniem voor – alweer – Cyprianus Andreae (1866-1950). 'Ons Voorbeeld' werd maar liefst meer dan veertig keer in herdruk genomen!

Na de oorlog werd de godsdienstmethode 'Met Brandend Hart' geschreven in samenwerking met de Jezuiten. Die methode bleef in gebruik tot het Tweede Vaticaans Concilie.

Natuurlijk leverde het schrijven van lesboekjes de congregatie geld op, maar de broeders zagen deze taak ook als een impliciete plicht aan hun congregatie. Ze beschouwden het als een verlengstuk van hun apostolisch werk. In dat kader vertaalden ze ook heel wat religieuze literatuur, schreven missaaltjes voor hun leerlingen, brochures over onderwijszaken en ook spannende jeugdboeken. Met deze laatste categorie boeken hadden ze ook veel succes.

Een bijzondere plaats in dit auteurswerk nam de uitgebreide serie leesboekjes over 'Wipneus en Pim' in. De reeks werd gepubliceerd door de Maastrichtse uitgeverij Schenk. Het eerste boekje werd geschreven door broeder Bruno van der Made. Er verschenen ongeveer veertig verschillende deeltjes met verhalen over de twee avontuurlijke kabouters. In totaal werden er zo'n vier miljoen exemplaren van de leesboekjes verkocht. Een groot aantal broeders nam het auteurswerk van Bruno van der Made naderhand over. Het grootste deel werd overigens verzorgd door broeder Gregorio Pieters, jarenlang docent in de eerste klas van de Aloysiuschool. Attente lezers lezen tussen de regels door een kostelijke beschrijving van de gang van zaken in het naast de school gelegen convent. Een auteur kon maar ergens zijn inspiratie vandaan halen!

Werkend leren

Een kostbare herinnering koestert Willy Boden aan broeder Bartholomeus, bij wie hij in de zesde klas zat. Hij moest de zesde nog eens overdoen... te speels en te jong voor een vervolg opleiding. 'Ik wilde bij mijn vader in de kapperszaak gaan werken, maar ik was nog te jong. Broeder Bartholomeus wist raad. Iedere ochtend mocht ik met een klasgenootje naar de zaak van mijn vader. Hij leerde mij dan de beginselen van het vak. Na de lunch ging ik weer gewoon terug naar school. De broeder werd natuurlijk voor niks geknipt! Voor wat hoort wat! Zo heb ik veel te danken aan 'onze' broeder'.

Willy Boden

GODSDIENSTONDERRICHT

De broeders en de lekenonderwijzers die aan de school verbonden waren, gaven precies als op elke andere school les volgens een vast rooster. Tot circa 1975 werd het eerste uur van elke lesdag altijd besteed aan godsdienstonderwijs. Hiervoor was een groot arsenaal aan hulpmiddelen aanwezig, waarvan het merendeel door de broeders zelf was ontwikkeld. De meeste boeken werden, zoals gezegd, uitgegeven door Malmberg in Den Bosch.

Vóór de Tweede Wereldoorlog brachten de broeders Cyprianus Andreae en Beatus Roeling een groot aantal zeer veel gebruikte boeken op het gebied van het godsdienstonderwijs op hun naam. Onder het pseudoniem B.C.Kloostermans werden reeksen boekjes geschreven voor leerlingen van de tweede tot en met de zevende klas.

De series 'Gods Volk' en 'De Zaligmaker' bevatten verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament. Veel van deze uitgaven beleefden meer dan twintig herdrukken. Ze waren jarenlang verkrijgbaar voor het luttele bedrag van Fl 0,45 (ca 20 eurocent) per deeltje. De boekjes waren schitterend geïllustreerd, werden in fraaie tweekleurendruk uitgegeven. De illustraties waren ontworpen door niemand minder dan de bekende Maastrichtse kunstenaar Robert Graafland.

Na de Tweede Wereldoorlog werd in het godsdienstonderricht gebruik gemaakt van de Kleine en de Grote Catechismus. Aan de totstandkoming van deze katholieke leerboeken – uitgaven van de bisschoppenconferentie – hadden de broeders ook meegewerkt. De inhoud van de boekjes bestond uit een reeks vragen gevolgd door het juiste antwoord: Waartoe zijn wij op aarde?... etc etc. Elke vraag was voorzien van een 'klassen'-cijfer. In de hoogste klas werden de leerlingen geacht alle antwoorden uit het hoofd te hebben geleerd.

Het overhoren van vragen en antwoorden uit de catechismus in de godsdienstles – altijd in de ochtenduren ingeroosterd - namen de broeders voor hun rekening, maar de uitleg van de teksten was voorbehouden aan de parochiepriesters, kapelaans of pastoors. Helaas bezaten die niet altijd de vereiste didactische kwaliteiten om het onderricht aantrekkelijk te maken voor de leerlingen. De broeder-onderwijzer zat tijdens het godsdienstonderwijs achter zijn eigen lessenaar en hield met argusogen zijn leerlingen in de gaten om de orde te handhaven.

De broeders Remund Pennings en Conrad Dikschei schreven in samenwerking met enkele Jezuiten een nieuwe methode voor het godsdienstonderwijs getiteld 'Met brandend hart'. De methode die aanvankelijk bestond uit lijkvige boekwerken – drie voor elk leerjaar – werd in later jaren bewerkt en uitgegeven in losse katernen. Een grote groep van schrijvers, broeders, religieuze zusters en leken zorgden ervoor dat uitgeverij Malmberg telkens tijdig voorzien werd van de kopij voor de elkaar opvolgende katernen. De methode was bijzonder geschikt voor de didactische praktijk: ze bevatte veel verhalen, goede leersuggesties en voorbeelden van bordtekeningen.

De broeders hadden in de tijd van het Rijke Roomsche Leven een soort vroom registratie- systeem ontworpen om de kerkgang door de leerlingen te stimuleren en in feite ook te controleren. De kinderen kregen geregeld een zogenoemde 'kerkkaart' uitgereikt; de kaart leek wel een beetje op een soort strippenkaart met langs de randen 25 kleine vierkante hokjes ingetekend. In het laatste vakje was het cijfer 25 vet gedrukt, want het was natuurlijk heel wat om dat aantal te halen. De broeder die de kerkgang moest controleren, maakte voor elk misbezoek een knip in een van de vakjes. Zo kon de leerling precies bijhouden hoeveel missen en voor welke intentie hij missen had bijgewoond. In september 1944, dat was direct na de bevrijding van de stad door de Amerikanen, droegen de verstrekte kerkkaarten een bijzondere tekst: 'Ik wil de H.Mis

opdragen om O.L.Heer te bedanken dat hij op voorspraak der Sterre der Zee en Sint Servaas, den patroon van onze stad Maastricht, gedurende den oorlog zo zichtbaar beschermd heeft.'

Om het godsdienstonderwijs te verlevendigen werd in de jaren vijftig en zestig veel gebruik gemaakt van het zogenaamde 'flanelbord'. Fragmenten van voorstellingen van Bijbelse gebeurtenissen werden, terwijl de docent het verhaal zo aantrekkelijk mogelijk vertelde, op het groene flanelbord bevestigd. Al vertellend ontstond zo een prachtig kleurrijk tafereel dikwijls een kopie van een fraai schilderij uit de kunstgeschiedenis.

Hanenpoot

Tot het einde van de jaren '50 was het didactisch inzicht nog niet zover gevorderd dat men linkshandig schrift tolereerde. Ook op de Aloysiuschool gold dat linkshandige leerlingen moesten leren met de rechterhand te schrijven. Dat was moeilijk. Aanvankelijk mochten de 'linkspoten' alleen met potlood schrijven en pas als je dat onder de knie had, kwamen pen en inkt er aan te pas. Het potlood viel telkens tussen mijn vingers uit, schrijft Willy Boden. Een ramp! Broeder Monulphus had er iets op bedacht. 'Je nam het potlood tussen duim en wijsvinger; het potlood rustte dan op de muis van je hand. Zo kon je dus eigenlijk niet schrijven want in je rechter hand had je geen kracht De broeder stak dan een dun stokje tussen duim, ringvinger en pink. Daarna spande hij een elastiekje van het ene punt van het stokje om het topje van je pink naar het topje van je duim en... het potlood stond omhoog klaar om te schrijven. Het was een heel gedoe en ik heb er nog een hanenpoot aan over gehouden.'

ZOETHOUDERTJES

Welke oud-leerling zou niet zo uit zijn herinnering enkele namen kunnen noemen van broeders, enthousiaste onderwijzers van de Aloysiuschool? Aan elke broeder heeft men meestal zo zijn eigen herinneringen; de een was streng, maar rechtvaardig, de ander kon wat meer verdragen van hyperactieve leerlingen. Ze hadden allemaal één ding gemeen: ze maakten allemaal gebruik van 'meer of minder geslepen' trucjes om orde te houden of de werklust te bevorderen, zoethoudertjes dus!

Zo maakten de broeders veel gebruik van de zogenoemde 'erekaarten', formaat 6 bij 14 centimeter. Ze waren voorhanden in drie kleuren, tegelijk drie gradaties van waardering: wit, zilver(grijs) en goud (geel). De kaarten werden verstrekt als het schoolrapport er goed uitzag, maar ze werden ook uitgereikt bij gebleken goed gedrag of bovenmatige ijver. De erekaarten konden trots mee naar huis worden genomen om er bij oma's, opa's en ouders mee te pronken

Wie koestert ze niet als dierbare schoolherinneringen?

Een ander veel toegepast beloningssysteem was dat van de 'goedkeuringen'. Het werkte als de waardebonnen van de supermarkt of de spaarpunten op de koffieverpakking. Als een onderwijzer snel rust en orde in een rumoerige klas wilde herstellen, riep hij met enige stemverheffing: 'Goedkeuring voor...!' De truc werkte elke keer opnieuw! De betreffende leerling mocht vervolgens een fraai gekleurd plaatje met stempel halen bij de

lessenaar van de broeder. Wie er voldoende vergaard had – wie dus als het ware een spaarkaart vol had – mocht na school het bord uitvegen, een verouderd leesboekje als trofee mee naar huis nemen of een aardige taak doen, zoals een week de plantjes in de vensterbank water geven.

Het ook nu nog alom didactisch aangeprezen ‘voorlezen’ was voorts ook een probaat middel om de volgzzaamheid aan te sporen. Tot in de zesde klas toe waren (en zijn) kinderen verzot op voorlezen. Het was dan ook voor de docent een uitstekend middel om de orde te handhaven.... ‘Als jullie niet opschieten, gaat het voorlezen vandaag niet door’, was een dreigement dat de kindertjes zich graag ter harte namen.

Natuurlijk lazen de broeders voor uit voorleesboeken uit het ‘eigen fonds’. Met de capriolen van de kabouters Wipneus en Pim kon een docent altijd scoren in de lagere klassen. In de hogere klassen waren het de adembenemende avonturen van Arendsoog en Witte Veder en de verhalen over Pim Pandoer die de spanning er in de klas inhielden, al gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat die avonturenboeken niet door de broeders zelf waren geschreven. Menigmaal wist de onderwijzer de spanning flink op te voeren door niet de letterlijke tekst voor te lezen, maar allerlei zelf verzonnen avonturen aan het verhaal toe te voegen.

In de jaren vijftig en zestig werden de lagere klassen ook wel beloond met het vertonen van een diaserie. Dia’s werden geprojecteerd in het overblijflokaal. De docent moest er wel op toezien dat de klas zich netjes en stil gedroeg, want het kantoortje van de broederdirecteur van de school bevond zich direct naast het overblijflokaal. Eens, toen broeder Fulco Neerincx, directeur van de school in de jaren zestig, gestoord werd door rumoer tijdens een diavertoning, vloog de deur van het overblijflokaal open. De directeur betrad het lokaal, draaide aan de lichtknop en keek verstoord naar de verbouwereerde docent, die kennelijk moeite had de klas in toom te houden. Welgemeend beet hij hem toe: ‘Ja, ik dacht al dat dit jouw klas was!’ Hij liet de betreffende docent onthutst achter en terwijl het doodstil werd in de klas, werd de voorstelling in alle stilte voortgezet. Het was voor jonge docenten niet altijd makkelijk zo’n stel ‘jonge honden’ in bedwang te houden.

Sommige broeders hielden er hardhandige methodes op na om de kindertjes zoet te houden..

‘Voor klas drie stond broeder Regulus, de kampbeul genaamd’ herinnert zich Willy Boden. ‘Zijn handen zaten nogal los; vaak vlogen de bordkrijtjes of de bordenwisser naar onze hoofden. Een draai om je oren was geen uitzondering. Iedereen was bang voor hem. Ook moest een leerling wel eens op zijn knieën voor het schoolbord plaatsnemen en dan kreeg hij een paar slagen met de meetlat. Dus in de klas van broeder Regulus was het altijd muisstil. Maar, het heeft ons niet slecht gedaan’, concludeert de schrijver naar aanleiding van zijn schooljeugd in de jaren vijftig.

Een dappere slagerszoon

Freddy Doeleman ging voor de klas iets vertellen over het maken van bloedworst. Telkens als hij het woord 'bloed' in de mond moest nemen, trok hij bleek weg. Zo werd hij gaandeweg zijn verhaal voortdurend bleker en bleker. Tot slot ging de arme jonge slagerszoon voor de klas 'van zijn sokken'.

Frans Vinck

OUDERPARTICIPATIE

Na de oorlog werd voor het eerst overwogen ouders bij het 'schoolgebeuren' te betrekken. In de voorbereidingstijd voor de Eerste Heilige Communie werden in de jaren vijftig ouderavonden georganiseerd. Meestal werd voor de gelegenheid een goede spreker uitgenodigd die een stichtelijk referaat hield. De Jezuïet pater Aarnink sj, maar ook broeders uit eigen kring als Remund Pennings of broeder Gregorio Pieters, waren veel gevraagde sprekers. Na de voordracht volgde een discussie met de ouders over de meer 'wereldse' zaken rond de Eerste H. Communie. De ouders kregen antwoord op prangende vragen als: hoe verzorgd dient de kleding van de communicantjes te zijn? Hoe plechtig is de viering in de Sint Servaaskerk? Welke cadeautjes zijn al dan niet geschikt voor de communicantjes? Hoe uitbundig moet het feest in huiselijke kring worden gevierd?

In de eerste klassen - tegenwoordig groep drie – waren de ouderavonden onmiddellijk een succes.

Als de leerlingen enkele maanden op school waren, organiseerden de broeders, docenten in de eerste klassen, een informatie-avond waarin de techniek van het aanleren van lezen en rekenen volgens de methode, zoals die gebruikt werd op de scholen van de broeders, werd toegelicht. Het was een echte 'show'. Een deel van de kinderen uit de klas was daarbij aanwezig. Ze konden hun ouders tonen hoe snel ze met de zogenaamde 'letterdoos' konden omgaan, dat je pas leerde rekenen met echte cijfers als het eerste trimester voorbij was en welke liedjes de kinderen hadden leren zingen in de paar maanden dat ze naar de eerste klas gingen. De ouderavonden in de jaren vijftig werden vanwege de grote belangstelling van de kant van de ouders veelal in de maanden mei en juni gehouden in de ruimten van het Derde Orde gebouw van de Franciscanen. Naast een stichtelijke lezing werd ook wel eens een voorstelling door de leerlingen verzorgd voor de ouders. In 1953 bijvoorbeeld verzorgden de scholieren een voorstelling van de operette "Prins van Sind" onder regie van de broeders Conrad en Roberto in prachtige decors die geschilderd waren door broeder Petrus Canisius met als solist Peter Serpenti.

In de late jaren vijftig ontstond een voorzichtige vorm van iets verder gaande ouderparticipatie toen de zogeheten oudercomités in het leven werden geroepen. Het

eerste oudercomité dateert uit 1956 onder voorzitterschap van de heer L.Pagnier. Dit eerste comité organiseerde in november een algemene ouderavond in de Dominicanenkerk waar een vrome pater, Amadeus Hermans, sprak over de opvoeding door het gezin en 'een filmpje zorgde voor de gewenste ontspanning.'

De vergaderingen vonden plaats in de gastenzaal van de Beyart, die steevast werd aangeduid met de ludieke naam 'Kras'. Men waande zich er in Krasnapolsky! Allerlei zaken kwamen aan de orde. Zo werd het verstrekken van schoolmelk door toedoen van het oudercomité ingevoerd, werden in Kras de ouderavonden voorbereid en vooral de bestemming van het jaarlijkse schoolreisje was menigmaal onderwerp van breedvoerige discussies. Een telkens terugkerend punt van bespreking tijdens de vergaderingen van het oudercomité in de eerste jaren van haar bestaan was de hoeveelheid bonbons, die door de eigenaar van de plaatselijk bekende chocolaterie 'Brüdsje Stols', ter beschikking werd gesteld tijdens het schoolreisje! De heer Stols was in die jaren een uitermate actief lid van het oudercomité. Men kan zich wellicht voorstellen dat er over inhoudelijke zaken betreffende de school en het onderwijs eigenlijk niet of nauwelijks werd gesproken.

De democratiseringsgolf binnen het onderwijs in de jaren zestig bracht eigenlijk pas nieuwe en andere taken voor geëngageerde ouders van scholieren. Tot 1970 kwamen de ouders hun schoolgaande kinderen alleen maar afleveren aan de schoolpoort aan de Brusselsestraat. Verder dan (misschien) de speelplaats kwamen ze echt niet. Zelden kwam een ouder in de klas van zijn of haar kind. Dat veranderde toen met name het Centrum Onderwijs Service van de broeders de participatie van ouders binnen het onderwijs ging stimuleren. Ouders werden uitgenodigd diverse taken in de school op zich te nemen en ook schoolinhoudelijke zaken te bespreken. Ze reageerden meteen enthousiast. Ouders verzorgden in de schoolbibliotheek het uitlenen van boeken, begeleidden als 'leesouder' leesgroepjes, staken een helpende hand toe tijdens het overblijven en hanteerden vaardig het 'spiegel-ei' als verkeersbrigadier bij de niet ongevaarlijke oversteekplaatsen in de Brusselsestraat en op de Kommel. Ouders boden hulp in het documentatiecentrum van de school en assisteerden tijdens schoolreisjes en schoolkampen. De betrokkenheid van de ouders bij de school is sindsdien alleen maar toegenomen. Zo namen ouders zitting in het schoolbestuur op het moment dat de broeders het bestuur van hun school overdroegen aan één bestuur waarin de Aloysiusschool, de Montessorischool in de Capucijnenstraat en de Josephschool in de Begijnenstraat opgingen. Het aandeel van de ouders in het schoolbestuur was overwegend. Dezelfde ouders namen later ook zitting in de medezeggenschapsraad. Dit laatste inspraakorgaan heeft jarenlang eigenlijk niets gedaan; de ouders waren immers al ruimschoots vertegenwoordigd in het schoolbestuur en hadden op die manier al voldoende inspraak in bestuurszaken.

Vanaf de jaren zeventig werden de ouders van de leerlingen uitgenodigd voor een oudergesprek met de leerkracht van hun kinderen. Dat gebeurde meestal in de avonduren. De docent diende op de tijd te letten. Voor elk oudergesprek was vijftien minuten beschikbaar. De broeders – voorzover ze nog les gaven aan de school – of de onderwijzers gaven de ouders tijdens het gesprek inzage in de schriften van hun zoon of dochter, vertelden over de gang van zaken in de klas en de gedragingen van de leerling en konden bovendien ook nog praktische tips meegeven voor thuis. Vooral in de hoogste klassen, cq. groepen, bleken deze oudergesprekken zeer zinvol in verband met de schoolkeuze voor het vervolgonderwijs van de leerlingen.

Op dit moment is de inzet van ouders bij allerlei activiteiten binnen de school nauwelijks meer weg te denken. Hun betrokkenheid is onontbeerlijk. Bij allerlei acties en activiteiten als de musicals, schoolfeesten, uitstapjes en schoolkampen worden ouders ingeschakeld. De drempel van de school en het klaslokaal is beduidend lager geworden dan ze tot de jaren zestig is geweest. Het is nu welhaast ondenkbaar dat ouders niet de school zouden kunnen binnenlopen om een gesprek aan te knopen met de docenten of te informeren hoe het gesteld is met de vorderingen van hun kinderen. Ouders hebben daadwerkelijk het gevoel dat de Aloysiuschool ook van hén is. Dat is zonder meer een goede zaak. Dat het de ouder misschien niet altijd alleen om het belang van het kind te doen was, blijkt uit deze anonieme opmerking bij een leerlingenkaart: 'De moeder komt meer uit interesse voor de leerkracht, dan voor de vorderingen van haar zoon!'

Kleding voor Chili

In de jaren vijftig en zestig werden er dikwijls charitatieve acties georganiseerd waarvan de opbrengst bestemd was voor de missieposten waar de broeders van Maastricht werkten, zoals een grote kledinginzamelactie voor de broeders in Chili. Bruikbare kleding werd in grote hoeveelheden door de ouders meegegeven naar school. Massa's kleren kwamen er binnen. Ze werden op de zolder van de school verzameld, gesorteerd en gevouwen. De berg kleren reikte wel tot aan de dakspanten. 'En wij mochten meehelpen, meestal na school, maar ook wel tijdens de les. Dan werden we gematst door de broeder! Het was per slot voor het goede doel. Maandenlang hebben we kleren gevouwen en vaak speelden we ook op die berg kleren en lieten ons ervan afglijden, als de broeder even niet keek'

Willy Boden.

BURKINA FASO

De oud-leerlingen die zich weinig tot geen feestelijkheden rond kerst herinneren uit de jaren veertig, zouden nu in de decembermaand eens op de speelplaats moeten kijken: elk jaar wordt er een levensgrote kerststal welhaast daags na de Sinterklaasviering opgebouwd. Alle klassen geuren naar dennengroen en in een hoek van elk lokaal prijkt wel een bont versierde kerstboom. Er wordt in Kumulus voor alle leerlingen een

kerstspel opgevoerd onder de bezielende leiding van Els Ottenheym. Als er iets is wat docenten en leerlingen van de Aloysius nu goed verstaan, dan is het wel de kunst van het sfeer maken, feestvieren, musicals maken, zingen en het gezamenlijk gezellig maken bijvoorbeeld tijdens de kerstmarkt die ook al op de speelplaats wordt georganiseerd. De zelf geknutselde kerstartikelen gaan grif van de hand en de opbrengst is voor een goed doel met name voor de minder goed bedeelde kinderen zoals die van Niou in Burkina Faso, waarmee de school een hechte vriendschapsband heeft opgebouwd. Zo gaat feestvieren samen met het aanleren van sociaal verantwoordelijkheidsbesef. Al meer dan twee decennia heeft de school een bijzondere band met Burkina Faso, voormalig Opper-Volta. Die band ontstond in 1976. In dat jaar werd in het kader van de bisschoppelijke vastenactie geld ingezameld voor een landbouwcoöperatie in Niou. Deze plaats ligt ongeveer 65 kilometer ten noordwesten van Ouagadougou, de hoofdstad van dit jonge Afrikaanse land. De school had toentertijd een moderator in dienst, pastor Joes Offermans, die tevens coördinator was van de diverse sponsoracties voor Burkina Faso in Maastricht. De problemen van de bewoners van de West-Afrikaanse landbouw-gemeenschap gingen hem zeer ter harte. In zijn ijver wegen te vinden om daar hulp te bieden wist hij zijn enthousiasme over te dragen op de directie, docenten en leerlingen van de Aloysiusschool. Dat enthousiasme is gebleven tot op de dag van vandaag en heeft geleid tot nauwe banden tussen Niou en de school. Allereerst leverde de school in het jaar 1976 via allerlei acties een mooie bijdrage aan de totale opbrengsten voor Niou van het Maastrichtse dekenaat. Drie jaar later kreeg dat dekenaat een ander project toegewezen voor de vastenactie. Het zou natuurlijk helemaal verkeerd zijn om de in die jaren opgebouwde relatie zomaar overboord te gooien met het risico dat de geboden hulp achteraf niet meer dan een druppel op een gloeiende plaat zou blijken te zijn geweest. De relatie moest alleen daarom al gecontinueerd worden en de sympathie die de Aloysiusleerlingen koesterden voor de kinderen in Niou mocht niet veronachtzaamd worden. Hij vond het not done om de taak die de school daar nu eenmaal op haar schouders had genomen, niet af te maken. Offermans riep vervolgens een particulier comité Maastricht-Niou in het leven dat zich om de kleine Afrikaanse agrarische gemeenschap zou bekommeren en voortaan acties zou blijven bevorderen om de hulp te prolongeren.

In Niou zelf was de vraag naar voortzetting van de hulp trouwens ook al gesteld door de heer Ouedraogo Mathieu. Monsieur Mathieu was een voormalig burgemeester van Ouagadougou, bovendien oud-minister, dus een invloedrijk man in Burkina Faso. Hij was teruggekeerd vanuit de hoofdstad naar zijn geboortedorp Niou en had met eigen ogen kunnen constateren hoeveel goeds de Maastrichtse hulp teweeg had gebracht bij de plaatselijke bevolking.

Deze vooruitstrevend denkende man had contact opgenomen met de bisschoppelijke vastenactie en kwam in 1981 persoonlijk naar Maastricht om het verzoek om steun uit Niou te bepleiten. Dat bezoek heeft heel veel indruk gemaakt. Het was een extra drijfveer voor het comité om met des te groter motivatie fundraising voor Niou te stimuleren. En het comité besloot de school daar weer bij te betrekken.

Deze actie maakte Niou tot een begrip op de Aloysiusschool; het project Niou is door elke leerling van de school aan de Brusselsestraat geadopteerd, bijna als een persoonlijke love baby. Dat is niet in het minste te danken aan de bezielende leiding van toenmalig directeur Sjo Nelissen en het enthousiasme van de docenten en de ouders. Niet aflatend waren en zijn zij nog steeds actief op zoek naar mogelijkheden om fondsen te werven voor dat mooie dorp in Burkina Faso. Zo is er de jaarlijkse succesvolle kerstkaarten-actie. Tijdens de advent worden in eigen beheer fraaie kerstkaarten ontworpen en vervaardigd, die door alle leerlingen worden verkocht voor Niou. 'Vaders en moeders, oma's en opa's, ooms en tantes, burens, bekenden en wildvreemden, ze moeten er allemaal aan geloven. Anders is het niet te verklaren dat er ieder jaar duizenden guldens en daarna euro's zijn afgedragen aan het comité.' aldus oud-voorzitter van het comité Sjef Vink. 'Ik wil niet beweren dat de omgeving van de leerlingen tijdens de weken voor Kerstmis geterroriseerd wordt, maar dat er redelijk agressieve verkoopmethoden worden toegepast, staat voor mij vast!'

Burkinabé

De band tussen Niou en de school is meer dan een toevallige en vrijblijvende. Ongetwijfeld zullen oud-leerlingen zich na jaren nog de namen Niou en Burkina Faso herinneren. De kans om kennis te maken met een echte Burkinabé hebben de leerlingen overigens wel gehad, namelijk met Iliasse Toguyeni die in Maastricht woont. Hij vertelde tijdens zijn bezoek aan de school niet alleen over zijn geboorteland, maar demonstreerde ook een aantal vaardigheden. Een paar citaten uit de verslagen die de leerlingen hebben gemaakt van zijn bezoek:

Het was eerst een beetje vreemd, maar naderhand wende het wel dat iemand een heel andere huidskleur heeft.

Hij kwam binnen en ik zag het al meteen; hij had Afrikaanse kleding aan. Iliasse deed ook voor hoe hij een baby op zijn rug kon binden. Als je dat ziet zou je zeggen, dat je gek werd. Hij legt de baby op zijn rug en dan bindt hij hem vast zonder een knoop in de draagdoek te leggen!

Hij zette ook een plastic emmer op zijn hoofd en liep toen; Op het laatst heeft hij zelfs voor twintig euro kerstkaarten gekocht!

En toen kon Iliasse Toguyeni bij de Aloyssiussleerlingen niet meer stuk!

Sjef Vink

Op zondag 1 oktober 1989 werd een actiedag voor Burkina Faso georganiseerd die de glans van alle andere acties deed verbleken. Het hele schoolgebouw en de speelplaats werden in beslag genomen door allerlei activiteiten en spelletjes; in de gymzaal was een

uitgebreide rommelmarkt. Weken tevoren sjouwden de leerlingen alles wat los en vast zat en thuis overbodig was, mee naar school. Het was immers voor het goede doel! 'Minder geestdriftig waren sommige ouders', aldus Sjef Vink 'Weliswaar kwamen ze zonder veel moeite af van een aantal overbodige zaken, maar dat was niet het geval met die vader die een boormachine miste, die hij net met Vaderdag had gekregen. Hij kon het bewuste apparaat nog juist traceren tussen de duizenden objecten en voorkomen dat het voor een prikje van de hand werd gedaan. Weliswaar voor Niou maar toch...!' Overigens kon Niou die dag alleen al een bedrag incasseren van 10.000 gulden! Er werden spullen bij opbod verkocht en een van de venduemeesters was de toen nog relatief onbekende Stehgeiger en oud-leerling André Rieu. Sjef Vink: 'Hij speelde het klaar een aanwezige wethouder een Afrikaans kostuum aan te smeren voor Fl 75,00.' Verschillende oud-leerlingen, zoals Janneke Cox, Pascal Breuls en Christiaan Thissen, hebben een bezoek gebracht aan Niou en kwamen de leerlingen van de school rapporteren over hun bevindingen. De belangstelling voor het ontwikkelingswerk in Burkina Faso werd er behoorlijk door gestimuleerd.

Wat was nu het resultaat in Afrika van al deze enthousiaste inspanningen?

Tot de belangrijke verworvenheden die in Niou gerealiseerd konden worden van de opbrengst van een veelvoud aan school-acties voor Niou, behoort de bouw van een prachtig lagere schoolgebouw. Er kon gedegen schrijf- en ander lesmateriaal worden aangeschaft. Bij de school werden schitterende groenvoorzieningen aangelegd met heel veel groentetuinen, zodat de kinderen er in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Het belangrijkste is echter de persoonlijke betrokkenheid van de leerlingen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit brieven en tekeningen die over en weer gestuurd zijn en weermee de Aloysiusleerlingen contacten hebben gelegd met hun straatarme leeftijdgenootjes in Burkina Faso, al was het taalprobleem bijna onoverkomelijk: in Niou spreekt en schrijft men in het Frans.

Kleine boodschap

Tot wanneer hij bestaan heeft, is me niet bekend, maar in mijn schooljaren – rond 1940 – bezat de school de grootste openluchturinoir van heel Maastricht. Hij besloeg de hele kopse kant van de grote speelplaats. De winters waren vroeger vaak behoorlijk streng, net zo streng als de boosaardige broeder die ons verbood om in de winterse kou voor een 'kleine boodschap' de toiletten in de gang te gebruiken. Die waren alleen gereserveerd voor 'grote boodschappen'.

LEWIEKE

'Lewieke' is de naam van de peuterspeelzaal die in augustus 1984 werd toegevoegd aan de school. Dit initiatief ontstond aanvankelijk aan de borreltafel na een vergadering van het bestuur van de Stichting Basisonderwijs Maastricht Binnenstad in mei van dat jaar.

De bestuursleden maakten zich zorgen over het teruglopend aantal leerlingen van de Aloysiusschool. Aan het eind van het lopende schooljaar moest de school noodgedwongen afscheid nemen van drie leerkrachten van de lagere school. Fäös Brouns was toentertijd voorzitter van de stichting; hij opperde de mogelijkheid om een peuterspeelzaal in te richten in het schoolgebouw. Enthousiasme voor het plan was makkelijk op te brengen vanachter het borrelglas, maar de problemen waren groot: hoe moest dat gefinancierd worden en in welke locatie zou de speelzaal opgenomen moeten worden? Het initiatief is niet onder de borreltafel verdwenen, al waren er voldoende startproblemen bijvoorbeeld met het grootste 'struikelblok', de gemeente Maastricht. Peuterspeelzalen vielen namelijk onder het bestuur van het ministerie van welzijn en mochten niet gefinancierd worden met subsidies van het ministerie van onderwijs! Maar...de initiatiefnemers klopten niet voor niks aan de poort van De Beyart aan. De spaarpot van de broeders bracht uitkomst. Van de gulle gaven konden alle kosten van inrichting van de peuterspeelzaal worden betaald. De afdeling onderwijs van de gemeente had het nakijken en 'Lewieke' kon de eerste peuters binnenhalen. Zo kon voorzien worden in de enorme behoefte aan een peuterspeelzaal in de binnenstad, terwijl dit – aldus Fäös Brouns – 'geleid heeft tot een ommekeer ten goede in de ontwikkeling van het aantal leerlingen van de basisschool Sint Aloysius.' De peuterspeelzaal kon overigens blijven varen op eigen financiering en is daardoor zelfstandig kunnen blijven. De originele naam 'Lewieke' werd bedacht door broeder Piet Sewalt, die toentertijd hoofd van de basisschool was. Hij ontwierp ter gelegenheid van de stichting van de peuterspeelzaal een bronzen beeldje van een schalkse peuter. Dat beeldje werd meteen Lewieke gedoopt. In 1985 mocht Piet Sewalt het eerste exemplaar rechtsreeks van de bronggieterij in ontvangst nemen uit handen van het team van de basisschool Sint-Aloysius.

In augustus van dat jaar ontstond ook wettelijk de basisschool Sint-Aloysius, waarin de bestaande lagere school en de kleuterschool zijn opgegaan. In dezelfde maand werd de hoofdleidster van de kleuterschool, Truce Oirbons, door het schoolbestuur tot directeur van de basisschool aangesteld. Ze werd benoemd naast Sjo Nelissen, die reeds vanaf 1974 directeur was. Ook hij was aan zijn directeursloopbaan in de jaren zeventig begonnen onder tweehoofdige leiding. Broeder Piet Sewalt, als laatste broeder-directeur, bekleedde die positie nog geruime tijd nadat Sjo Nelissen als eerste lekendirecteur was benoemd. In 1974 bleek deze constructie namelijk financieel lucratief te zijn voor de school.

In de jaren 1987-1988 werd het eerbiedwaardige oude schoolgebouw met overheidssubsidie volledig gerenoveerd. De kosten van de verbouwing beliepen circa 800.000 gulden. In juli 1988 werd het gerestaureerde gebouw opnieuw in gebruik genomen en werd tevens afscheid genomen van broeder Piet Sewalt, de laatste broeder

van De Beyart die zovele jaren aan de Aloysiusschool had gestaan. Het was een prachtig afscheid. Als blijk van waardering werd aan broeder Salman, overste van de broeders van De Beyart, een bronzen kopie van Sewalts beeldje van Lewieke overhandigd. En Piet Sewalt werd omwille van zijn vele verdiensten gedecoreerd met een lintje. Hij werd benoemd tot Ridder in de orde van Oranje-Nassau.

De bekende Limburgse televisieverslaggever Hub Mans kwam met een cameraploeg van het tv-programma 'Van gewest tot gewest' naar de school en filmde vier dagen lang een sympathiek portret van de school en van broeder Sewalt.

Brief van de laatste broeder

'25 juni 1988 was om drie redenen ook voor mij een gedenkwaardige dag' schrijft Piet Sewalt, de laatste broeder die voor de klas stond aan de Aloysiusschool, 'Op die dag namen we de gerenoveerde Aloysiusschool in gebruik. Ik nam op die dag afscheid en... niet te vergeten: Nederland kon op deze zaterdag Europees voetbalkampioen worden. De verwachting, dat deze drie gebeurtenissen succesvol zouden verlopen, werd in alle opzichten bewaarheid.

De feestelijkheden rond de heropening van de school en het afscheid begonnen in de middaguren met een Eucharistieviering. De kapel van de Beyart zat vol genodigden. Het was een viering, waarin dankbaarheid en saamhorigheid voelbaar waren.

Na afloop van de dienst werden de vele genodigden welkom geheten in de aula van de Beyart. Daar werden koffie, vlaai en broodjes geserveerd. Het was een geanimeerd en gezellig samenzijn van de Aloysiusfamilie. De directie van de Beyart had gezorgd voor een t.v. toestel in de aula zodat we op de hoogte konden blijven van wat zich op het voetbalveld afspeelde. Het spreekt vanzelf dat geharde voetballiefhebbers af en toe - al dan niet stiekem - een blik wierpen op het scherm. Ruud Gullit was zo goed - met de vreugde over zijn doelpunt - de vlaai punt even te doen vergeten! Een luid gejuich liet ons later weten dat Marco van Basten via een magistrale lob de zege voor Nederland veilig had gesteld. De stemming steeg tot grote hoogte.

Vervolgens trok het gezelschap naar het vernieuwde schoolgebouw waar zich heel wat mensen hadden verzameld. De voorzitters van het schoolbestuur en het oudercomité en de wethouder van onderwijs spraken lovende woorden. Ook de architect werd in de hulde betrokken. Hij was bij het personeel bekend als de heer 'Lookindemoer'; die bijnaam spreekt voor zich. Met de onthulling van een kunstwerk dat de leerlingen hadden gemaakt, was de heropening van het gebouw een feit.

Daarna moest ik eraan geloven: van veel kanten klonken woorden van waardering en dank. Veel is me in de drukte en de spanning van het moment ontgaan. Gelukkig deden ook de kinderen een duit in het zakje. Ik bleek **'de broeder'** te zijn die ook wel van een geintje hield. Mijn deugden en ondeugden werden breed uitgemeten.

Diverse mensen hadden zich beijverd mij een koninklijke onderscheiding toe te kennen. Carnavalsmedaljes had ik al genoeg! Een koninklijke zou niet misstaan, meenden zij. De loco-burgemeester speldde mij de onderscheiding ridder in de orde van Oranje Nassau op. Eigenlijk wist ik daar niet zo goed raad mee. Ik ben nog steeds van mening dat ik gewoon heb gedaan, wat ik moest doen, zoals wij allemaal. Ik werd ervoor betaald en deed het nog graag ook. Ik beschouw de onderscheiding veeleer als blijk van waardering voor het werk, dat veel van mijn medebroeders in de loop van al die jaren op school hebben verricht. Ik was de laatste broeder aan de school en iemand moest toch een blijk van dank voor hun werk in ontvangst nemen.

Een paar weken later kwam voor mij ook de laatste schooldag. Gearmd met de meisjes gingen we op het einde van de dag naar de schoolpoort. Daar namen we definitief afscheid. Een van de meisjes liep de straat over naar haar moeder en barstte in snikken

uit. Dat zei me, geloof ik, meer dan de onderscheiding van enkele weken daarvoor: het was dus goed geweest.

Terug naar 25 juni 1988: enigszins beneveld maar met een dankbaar hart en een tikkeltje heimwee trok ik 's avonds de deur van de Aloysiusschool achter me dicht '.

Br.Piet Sewalt.

DE LAATSTE DECENNIA

In de jaren zeventig, tachtig en negentig werden er steeds meer buitenschoolse activiteiten georganiseerd waaraan de leerlingen en docenten enthousiast deelnamen. Dat maakte de school aantrekkelijk voor nieuwe leerlingen, nadat zich een dip had voorgedaan in het aantal aanmeldingen in het begin van de jaren zeventig. Dat was op zichzelf niet alarmerend, maar een logisch gevolg van de ontvolking van de binnenstad in de jaren zestig en zeventig en een teruglopend aantal geboorten. Scholen in de perifere wijken van de stad trokken veel meer leerlingen. De Aloysiusschool was immers goeddeels nog voor kinderen uit de binnenstad. Het aantal nieuwe leerlingen trok weer aan, nadat de school met name met al haar extra activiteiten, waaronder de musicals eigenlijk de meest aantrekkelijke waren, weer de aandacht van de ouders wist te trekken en niet alleen van die uit de binnenstad.

Dikwijls waren die activiteiten voor 'het goede doel', zoals Burkina Faso, maar er waren ook veel activiteiten die een specifiek Maastrichts karakter hadden. Dat was een oude traditie die de Aloysiusschool graag benadrukte.

Sint Aloysius en Sint Jozep

Of die twee heilige vreuger twee han op eine boek waore, weet iech neet, mer ein dink is zeker, de Aloysiusjaol en De Mestreechter Fanfaar Sint Jozep hadde wel get mèt elkaar. In d'n tied wie menier Dickhaut lès gaof, en heer de fanfaar dèks op 't lierprogram had stoon in zien klas, heet heer in belangrieke maote bijgedrage aon 't op peil hawwe vaan 't ledebestand.

Oonder aandere daodoor is 'ne hiele gooje band tösse de sjaol en de fanfaar óntstande. Dèks waore veer te gas op feeste, de musical, zjubelei vaan de sjaol of 'n ander gooj reije. Ouch heet de fanfaar 'ne lange tied onderdaak gevoonde in de sjaol um zoewel te rippetere es ouch oet te trèkke.

Noe is de band get minder gewore mer nog altied loere de twee heilige content tròk op wat gewees is en ouch mèt vertrouwe in de touwkoms.

Guillaume Stassen

De leerlingen van de school liepen vroeger bijvoorbeeld niet alleen in de traditionele Maastrichtse stadsprocessie mee, maar in nagenoeg elke parochiële processie in de stad en, zo schrijft een oud leerling, die tevens misdienaar was - zoals het elke goed katholieke jongen van voor circa 1970 eigenlijk betaamde: de broeder ging ons voor als

'hoofdwieroker' en wij gingen in bijna elke parochie in Maastricht tijdens de processies voor het Allerheiligste wieroken. Naarmate de ontkerkelijking toesloeg in de jaren zeventig en tachtig en de kerken leeg liepen, raakte ook de deelname van de Aloysiusleerlingen in andere dan de Servaasprocessies steeds minder gebruikelijk. De Sint-Servaas is tot op heden overigens de kerk gebleven waarmee de school de meeste binding heeft. Nog altijd doen de kinderen, die dat willen, daar hun eerste heilige communie; nog altijd worden de leerlingen in die kerk gevormd of nemen ze onder auspiciën van het 'Graf van Sint Servaas' deel aan de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart. De band met Maastricht blijkt ook uit het algemeen gebruik van het Maastrichts dialect zelfs tijdens de docentenvergaderingen. Zo werd het Maastrichtse leesplankje voor Veldeke op school gemaakt naar een ontwerp van Piet Sewalt. De Aloysiusleerlingen presenteerden het leesplankje in het Maaspaviljoen, verkleed in het kostuum van het woord of het personage zoals voorgesteld op het plankje.

Sportdagen werden vroeger altijd gehouden op het terrein van de Maastrichtse Boys dat relatief dichtbij de school ligt. Tegenwoordig vindt de sportdag plaats op de velden van RKVV.

En dan is er nog het Maastrichtse carnaval: onder leiding van Els Ottenheim en onder meer (de overigens niet uit Maastricht afkomstige) zuster Johanna werd er vele jaren enthousiast gewerkt aan het vervaardigen van de zogenoemde carnivalsinzendingen. Dat was een initiatief van carnavalsvereniging De Tempeleers. De kinderen konden naar hartelust tekenen, plakken, verven en knutselen aan werkstukjes rond het thema carnaval. Die werden in de tijd rond het carnaval tentoongesteld. Vele jaren vond die carnavalsexpositie plaats in de Dominikanerkerk, thans in het Academisch Ziekenhuis Maastricht. De kinderen waren altijd weer blij en enthousiast als de stadsprins op school de prijzen kwam uitdelen. Het aantal thema's was legio; later werd er voor alle creatieve uitingen rond het carnaval één thema voor de hele school vastgesteld.

De leden van het Maastrichtse Reuzengilde vonden in de school gastvrij onthaal om hun kostuums en attributen onder te brengen en op de speelplaats de stoet op te stellen. De leerlingen verleenden altijd assistentie tijdens de stoet onder het toezien van Gigantius.

Maar er waren nog meer buitenschoolse activiteiten. Zo lieten de vrouwelijke docenten zich niet onbetuigd waar het de culinaire specialiteiten betrof, schrijft zuster Johanna. 'Dikwijls bakten we met de hulp van enkele moeders in de speelleerklas oliebollen of pannenkoeken voor de kinderen. De vette reuk bleef meestal nog dagen hangen in het schoolgebouw. Ik maakte dan ook vaak soep voor de leerkrachten.'

Vanaf 1975 wordt er elk jaar een 'schoolverlaterskamp' georganiseerd. De ouders brengen de leerlingen naar Hoeve de Peul in Noorbeek midden in het glooiende Limburgse heuvelland. Alleen in 1980 is men voor één jaar verkast naar Epen, maar dat

beviel kennelijk niet zo goed als bij de familie De Warrimont van De Peul in Noorbeek, want nadien gaat men steevast elk jaar naar dit vertrouwde adres terug.

Deze happening duurt altijd een hele week. Het is het afscheid van de leerlingen van groep acht van de Aloysiusschool en dat wordt gevierd met allerlei activiteiten in en om Hoeve de Peul. Natuurlijk zijn de kinderen veel bezig in de open lucht en natuurlijk worden er spelletjes gedaan, een dropping wellicht en als klap op de vuurpijl is er natuurlijk ook een avond disco waarop de schoolverlaters eens goed uit hun dak kunnen gaan. Let wel: het is altijd 'limonadebal', dit zomerse schoolverlaterskamp aan het einde van het schooljaar.

In het voorjaar van 1980 gingen de eerste leerlingen - rubber laarzen aan – van start met spitten, poten en planten in de schooltuintjes; het was eigenlijk een vorm van 'les op locatie' over alles wat groeit en bloeit.

In 1979 werd het 125 jarig bestaan van de school gevierd in de Sint-Servaas met een memorabele toespraak door Bèr Essers en een tentoonstelling over de geschiedenis van de school op de grote zolder. Deze werd samengesteld en ingericht door mevrouw K.Bonnet en de heer Th.J van Rensch van het Maastrichtse gemeentearchief. Er werd bovendien een succesvolle reünie van oud-leerlingen georganiseerd. Velen hadden elkaar in geen jaren meer gezien. Het weerzien was bijzonder hartelijk. Zelfs zijn er 'jaargroepen' van inmiddels vijftigers en zestigers die nog elke twee jaar in Maastricht bij elkaar komen voor een gezamenlijke reünie-activiteit rond hun 'oude' lagere school. De leerlingen van de Aloysiusschool adopteerden voorts in de jaren tachtig (1987) een oorlogsmonument en dragen sindsdien zorg voor het onderhoud ervan. Het betreft een bronzen gedenkplaat aangebracht tegen de wand van de 'lange gang' van de Sint-Servaaskerk. Het is een bronzen plaat waarop een reliëf, een tekst en 600 namen. Het reliëf stelt een vredesengel voor die een palmtak draagt en het is vervaardigd ter nagedachtenis aan hen die vielen te land, ter zee of in de lucht in de Tweede Wereldoorlog. Het monument werd geplaatst in 1977 en officieel onthuld op 6 november van dat jaar. Toentertijd werd het monument aan de gemeente overgedragen door het stichtingscomité Gedachtenismonument Oorlogsslachtoffers en precies tien jaar later (1987) werd het geadopteerd door de leerlingen van de Aloysiusschool, die voortaan voor het onderhoud van het bronzen gedenkteken zorg dragen. Uiteraard wordt de school elk jaar door een aantal leerlingen vertegenwoordigd bij de traditionele dodenherdenking op 4 mei op het Koningsplein.

De zolder gaat open

Zuster Johanna herinnert zich nog goed het mooie feest bij de opening van de 'speelzolder'.

Een van de televisie bekend en populair spelletje werd gespeeld. Daartoe hadden de kinderen hun levende have ingezet: marmotten. Die moesten door een aantal poortjes

van een groot kartonnen doolhof kruipen, maar na een half uurtje was het uit met de pret. De beestjes waren zo afgestompt, dat ze het verder vertikten. Het kartonnen doolhof door de kinderen zelf geknutseld heeft nadien wel nog veel speelplezier opgeleverd bijvoorbeeld tijdens de diverse 'peuter-kleuterfestivals' die op zolder werden georganiseerd.

In mei 1985 bezocht paus Johannes Paulus II de Limburgse hoofdstad en alle Maastrichtse schoolkinderen hadden vrij om naar de kerkvorst te gaan kijken. De school was eigenlijk dicht, maar dat was maar schijn, want het was een drukte van belang op de speelplaats van de Aloysiusschool. Docenten en kinderen waren bezig de hele speelplaats op te breken en diepe gaten te graven voor de fundamente van een groot nieuw afdak en voor de aankleding van de speelplaats. De kruiwagens reden af en aan met grote hoeveelheden beton.

Voortaan konden de kinderen toch even naar buiten in de pauze zonder nat te worden bij regenweer; dat was vooral voor de onderbouw belangrijk. In 1986 werd een nieuw klimrek geplaatst en werd de zogenoemde kleine speelplaats opnieuw betegeld.

En dat alles gebeurde onder het toeziend oog van de directeur. Wellicht was dat de reden dat de speelplaats bij het afscheid – na veertig jaar voor de klas – van deze directeur naar hem werd vernoemd en er nu een fraai blauw straatnaambord prijkt: Sjo Nelissenplein.

Sjo Nelissen was leerling van de school van 1947 tot 1953 en keerde in januari 1962 terug als docent. Hij was vanaf 1 oktober 1974 tot 2002 als directeur verbonden aan de school. Ter gelegenheid van zijn veertigjarig jubileum in het onderwijs in 2002 werd het plein naar hem vernoemd. Tot 1985 was de directie van de school – het is reeds vermeld - tweehoofdig: Piet Sewalt en Sjo Nelissen.. Het was in dat jaar ook dat de term 'lagere school' vervangen werd door het nieuwe begrip 'basisschool'; er werd niet meer gesproken over klassen – een tot en met zes – maar over 'groepen' die de basisschool bevolkten. Groep 1 was de voormalige laagste klas van de kleuterschool; groep drie werd de eerste klas van de lagere school en groep acht was de voormalige zesde klas lagere school.

Al sedert 1976 was de voormalige Angela kleuterschool toegevoegd aan de Aloysiusschool. Aanvankelijk liep die kleuterschool niet. Toen het aantal kleuters onder de 35 dreigde te raken werd de peuterspeelzaal aan de school toegevoegd, zoals boven reeds werd gememoreerd.

Truce Oirbons was aanvankelijk hoofd van de kleuterschool en is na het afscheid van Piet Sewalt als directeur in 1985 mede directeur van de basisschool geworden. Sedert het afscheid van Sjo Nelissen in augustus 2002 is zij de enige en de eerste vrouwelijke directeur van de school.

Het was ook in dat jaar dat de officiële intocht van Sinterklaas, zoals elk jaar uitgezonden door de televisie, waarvoor duizenden kinderen in het land aan de buis gekluisterd zijn, - plaats vond in Maastricht. Daarbij speelde de Aloysiuschool een prominente rol.

Het was onder 'directrice' Truce Oisbons ook een goed gebruik geworden elk jaar een 'Peuterkleuterfestival' te organiseren en een keer per jaar blijven de kleuters één nachtje logeren in de school. Dat is in de ogen van kleuters een geweldig evenement.

Gevraagd naar zijn langjarige ervaring op de school, merkt Sjo Nelissen op dat, toen hij als docent aan de school kwam, hij een 'gesloten' school aantrof. Het was geen 'gezellige' school. Broeders en lekendocenten hadden eigenlijk nauwelijks contact met elkaar. Er waren zelfs geen gezamenlijke docentenvergaderingen. Het mag mede op zijn conto worden geschreven dat het wat stoffige imago van de school in de laatste decennia is veranderd in dat van een eigentijdse actieve school, waar inderdaad 'van alles en nog wat gebeurt'. Met de nieuwe wind die door de school blies, trok ook het aantal aanmeldingen van scholieren aan.

De school werd ineens aantrekkelijk ook voor leerlingen die niet uit het stadscentrum kwamen. Het gunstige imago van de school is ook voor een groot deel te danken aan de musicals, die er sedert het begin van de jaren tachtig met enige regelmaat worden voorbereid en uitgevoerd met groot enthousiasme van docenten en leerlingen.

Badhuis

In het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw werden de eerste woningwoningen voorzien van een douchecel. Voordien was men aangewezen op de zinken teil! Kennelijk werden de kindertjes niet echt goed schoon van een bad in de teil en daarom gingen de broeders met de leerlingen rond de jaren 1940 klassikaal naar het badhuis aan de Jekerstraat. Badmeester Maessen stond op een verhoging in de badzaal en kon zodoende de open douche-ruimten goed overzien. Hij commandeerde ons: achter de oren, in de oren, tussen de tenen etc.

MJOEZEKELS

De school heeft een groot deel van haar goede naam te danken aan een heel populaire buitenschoolse activiteit: de musicals of, zoals de wervelende voorstellingen in deze echt Maastrichtse school worden aangeduid, de 'mjoezekels'.

Sjo Nelissen wil het verhaal van 'zijn' school graag verdelen in de periode voordat de musicals werden georganiseerd en de tijd van de musicals. In november '74 kwam Els Ottenheim een dag in de week de taak van de toen nog tweehoofdige directie verlichten. Zij had zo haar eigen ideeën over de school en de manier waarop je het 'Aloysiusgevoel' kon versterken. Daaruit is de idee van de schoolmusical geboren als een soort 'totaalgebeuren' waarbij de hele school van groot tot klein betrokken is.

Zoals boven reeds beschreven was het uitvoeren van operettes, toneelstukjes en revues al in de jaren veertig en vijftig een goede traditie van de school. Op ouderavonden

werden ze opgevoerd voor de ouders, meestal in het Derde Ordegebouw. Menig oud-leerling herinnert zich de uitvoeringen nog in de door de broeders zelf vervaardigde decors. Die traditie raakte in de jaren zestig eigenlijk overleefd. Daarna is ze min of meer verdwenen tot in 1981 de eerste musical nieuwe stijl werd uitgevoerd. Als Els Ottenheim naar die eerste musical-ervaringen wordt gevraagd, begint ze te vertellen dat het haar bij haar herintreden in het onderwijs was opgevallen, dat wat ooit de Maastrichtse lagere school bij uitstek was 'zonder denigrerend te willen zijn' een echte 'Hollandse sjaol' was geworden. Het Maastrichtse dialect werd er nauwelijks nog gesproken. Daar is wel verandering in gekomen in de laatste vijftientig jaar! De contacten met dialectvereniging Veldeke werden aangehaald en de eerste musical droeg ook meteen een Maastrichtse titel: 'Op zeuk nao de Mestreechter Geis'. Bij deze eerste musical rustte het meeste werk nog op de schouders van alle leerkrachten; op woensdagmiddag werden tafels gepast en gemeten en van de zolder en uit de kelder naar de gymzaal vervoerd. Pas toen kwam men erachter hoeveel trappen het schoolgebouw wel telt! Piet Sewalt zorgde voor het decor in zijn geheel eigen stijl.

Het verhaal van de eerste musical was een soort tournee langs alle Maastrichtse monumenten. Uiteraard met liedteksten in het plaatselijke dialect. Er werden bestaande melodieën gekozen. Die werden voor de eerste musicals gearrangeerd door muziekdocent Ben Perry en later door Ronald Rondas. De teksten werden door Els Ottenheim geschreven. Op zeuk nao... werd een eclatant succes en zette de toon voor al die voorstellingen die daarna nog zouden volgen en die gaven de school een impuls en een nieuw hip imago. De tweede 'mjoezekel' was misschien nog wel Maastrichtser van karakter gezien de titel: 'Sjeng boe bist te!' Veertien mjoezekels heeft Els Ottenheim in totaal samengesteld. De veertiende werd uitgevoerd ter gelegenheid van het 150 jarig bestaan van de school. De muzikale arrangementen van de laatste voorstellingen werden verzorgd door Coby Ensink. Al die jaren werden de kostuums verzorgd door Irene Wijnhoven. Ook werden ter gelegenheid van het afscheid van Piet Sewalt en Sjo Nelissen mini-musicals uitgevoerd.

Juist de musicals waren van groot belang voor het gevoel erbij te horen op de Aloysiusschool. Alle leerlingen van groot tot klein speelden (en spelen) namelijk een rol in de totstandkoming en uitvoering van de musicals of het nu een actieve rol is als 'acteur' of anderszins bijvoorbeeld als hulp bij het opbouwen van de decors, het geluid, de aankleding van de gymnastiekzaal waar de musicals worden uitgevoerd.

De eerste voorstellingen werden overigens op de verbouwde immens grote zolder uitgevoerd en later in de gymnastiekzaal. De in 1955 gebouwde gymnastiekzaal wordt voor zo'n voorstelling compleet verbouwd met een echte bühne en professionele geluidsinstallatie. Tweejaarlijks wordt de gymzaal zo omgetoverd in een heuse Music-hall. Bij de later uitgevoerde musicals werd van de docenten alleen wat hand- en

spandiensten gevraagd vooral moesten ze de kinderen motiveren voor het evenement, maar - zo leerde de ervaring - daarvoor heeft men nooit enige moeite hoeven doen. Alle kinderen van groot tot klein zetten hun beste beentje voor als er weer een musical geproduceerd werd tot de allerjongsten toe.

Aardig detail: in de 'elfde' musical traden de jongste kinderen uiteraard op als 'elf'-jes! De voorlaatste musical droeg de cryptische titel 'Suis yola futura'; een goed verstaander herkent er Aloysius in. Soms waren de thema's van de musicals actueel zoals die uit het jaar 2000; de titel zegt genoeg: 'Um millennium'.

Voor de musicals haalt men alles uit de kast. Zelfs werd er een groot afdak aangebracht boven een groot deel van de voor de gymzaal gelegen speelplaats, niet alleen omdat de kindertjes in de pauze als het regent dan toch even 'droog' buiten kunnen spelen, maar eerst en vooral ook voor de bezoekers van de musicals in de gymzaal. Als het regent, kunnen die droog onder het enorme afdak hun consumptie gebruiken in de pauze.

Els Ottenheim is tot de jubileumvoorstelling van 2004 de drijvende kracht achter de succesvolle musicals gebleven. Ze tekende bij alle musicals voor het verhaal en de teksten van het muzikale gebeuren. Met veel gevoel voor humor en een feilloos gevoel voor de juiste melodieën zette ze ook in 2004 als start van het jubileumjaar van de school een professionele voorstelling neer in de 'gymzaal-music-hall'.

Wie raakt er nu niet vertederd als de allerkleinste kleuters van de school, verkleed als kabouters met fraaie puntmutsen, een kabouterdansje doen – als mini-Wipneusjes en Pimmetjes - zoals in de laatste musical die werd opgevoerd onder de veelzeggende titel: Zjubilaria. De jubileummusical trok zes avonden een volle zaal in de zomer van 2004. De clou van het verhaal van de musical draaide – zoals de Maastrichtse titel al verklapt – om het 150-jarig jubileum van school. In de finale liet de schrijfster alle figuren die een rol speelden in alle voorgaande producties van de school in de originele kostuums nogmaals de revue passeren. Eline Kramp uit groep 7 schrijft heel dankbaar: 'Zjubelaria is dus de laatste musical die juf Els gemaakt heeft. Dit komt omdat juf Els te oud is om er nog meer te maken. Ik zelf vind het wel bijzonder om deze nog mee te maken... ik vind het cool dat ik er 3 [musicals] meegemaakt heb. Ik moet zeggen dat ik trots ben omdat wij zoiets met onze school doen.'

Het gaat niet altijd van een leien dakje. Vooral bij de repetities is er kennelijk hulp nodig. Manon Hardy schrijft: 'Met de liedjes ging het soms mis. Vooral op het laatst moest juf Els met alle optredens het beginregeltje zeggen van de laatste coupletten terwijl de muziek draaide.' Het was kortom één grote, uitbundige jubileumhappening! Was het ook echt het afscheid van 'juf Els' als het brein achter al die leuke liedjes en grappige intriges?

ALOYSIUS... VET

De Aloysiusschool is al 150 jaar lang bij de tijd als een dynamische, gezellige gemeenschap van docenten, leerlingen en overig personeel. De onderwijstraditie die met het externat Saint Louis van start ging in 1854 is gebleken een heel sterke te zijn. In dit boek zijn vele anekdotes bij elkaar gebracht, opgetekend door onder anderen talrijke oud-leerlingen, die met heel veel plezier terugdenken aan hun schooljaren en hun herinneringen aan het papier hebben toevertrouwd. Zij gingen hun schooltijd achterna... De Aloysiusschool van nu wordt echter gemaakt door leerlingen van nu.

Wat vinden zij eigenlijk van hun school, van het schoolgebouw, van de mjoezekels? Schoolkinderen hebben zo hun geheel eigen mening. Die hebben ze deels creatief verbeeld in tientallen tekeningen en werkstukjes. Het was een mer à boire...een bijna onmogelijke opgave om daaruit een verantwoorde selectie te maken, maar die moest toch worden gemaakt. In het aparte katern is de keus uit die kleurrijke verbeelding van het hedendaagse schoolleven door de leerlingen bij elkaar gebracht. Andere leerlingen hebben aspecten van hun school op schrift gesteld:

Op de computer

In de klas zitten er elke dag kinderen op de computer
En dan zitten er kinderen op 'spele.nl' of op 'kennisnet'.
Als we naar het computerlokaal gaan, mogen we op kennisnet
Daarop kun je rekenen, taal, spelling en verkeer
Soms mogen we spelletjes doen.
In het computerlokaal zijn vijftien computers
We hebben een eigen website op school
Op de site kun je werkstukjes zien van de kleuters en de bovenbouw
(*Nathalie en Vera*)

Us aw sjaol !!

Het begon allemaal bij juffrouw Mieke, zij hield wel van een paar kleine zieken.
Naarmate we ouder werden, kwamen we bij juffrouw Caroline,
Bij juffrouw Vera hebben we veel meegemaakt, de eerste keer naar de tuintjes.
We plantten een bonusstaak (!)
Toen het eerste leerjaar, Juf Arienne, ze stond altijd voor ons klaar.
M.Marc, grapjes maken kon hij als de beste, maar af en toe kon hij je wel pesten
(grapje)
Juffie Ingrid ze is zo lief en aardig, alleen wij waren soms een beetje kwaadaardig.
We kwamen wéér bij M.Marc, we gingen de laatste schooldag met z'n allen naar het park
En niet te vergeten juffrouw Elly, daar kregen we weer nieuwe rekensommen telly, telly, telly
In groep 8 ben ik nog niet geweest, maar daar wordt het ook een heel groot feest
Owja, en niet te vergeten de mensen van de musical, het was helemaal te gek
veel leuker dan voetbal
Mevr. Truus en M. Per, jullie zijn en waren ook een grote ster
Sorry, alle andere juffies en meesies dat ik jullie ben vergeten,
maar ik heb niet bij jullie in de groep gezeten.
(*Tinka Bastiaens*)

Sjaolkamp

'T is maondag 24 mei
alle kinder vertrekke nao de boerderij.
Hun bed opmaken, dat zien de ierste zake.
Kieke nao de keuj in de wei
En daonao allemaol keurig in de rij.
Keke, speule, lache en renne.
Iech zit miech hei kepot te penne.

In ut zwumbad zien veer laat
Mè veer weure lekker naat.
Danse onder de discolamp
Wets tiech nog u vetter kamp?
Dropping in ut doonker bos
Laot neet m'n henneke los!
Eederen aovond samen ete
Mer soms is ut ech neet te vrete!

De leiding plaoge is hiel leuk
Daan ligge ver allemaol in un deuk
Nein veer wille nog neet goon slaope
Mer nog un stukske door ut bos goon loupe
De leiding zeet: dat vinde veer neet good
Gaot noe mer slaope, daan h**ö**b ger m**ö**rrege weer gooie moot
Alles goon veer noe weer inpakke
En laote eus herinneringen hiel deep zakke

Es letste zien veer daor un moes
Mer noe tr**ö**k in de oto, tr**ö**k nao hoes.
(*Fabienne Schnabel*, 8b)

De Aloysiusschool

De Aloysius school is een school met veel kinderen. Wij, groep 7, hebben een hele leuke groep. We doen heel veel activiteiten zoals: basketbal, sportdag, schoolreisje en de musical.

Met basketbal moesten de meisjes tegen andere scholen. Daarmee waren zij eerste geworden en de jongens laatste, maar sommige jongens waren wel all star geworden. En die kregen een paar gratis lessen.

We hebben ook Sinterklaas en kerstviering. Met Sinterklaas doen we altijd surprise en dan komen er soms hele grappige dingen uit. Met Kerst hebben we altijd kerstontbijt; dan eten we op school lekkere dingen. Ook hebben we Paasontbijt; dat eten we ook op school. En met het schoolreisje gaan we naar de Valkenier; daar heb je een achtbaan en nog veel meer van dat soort dingen. Daar gaan we met de trein naar toe.

(*Stefan*, groep 7)

School

We zijn ook naar de Hoge Fronten geweest, daar waren we de muurhagedissen gaan bekijken, maar wat nog het leukste was, dat was de musical dit jaar. Daar hadden we heel vaak voor moeten oefenen. Maar dat was het waard.

(*Roxanne*)

Sjaolgebouw

De sjaol vaan us is vol vaan glorie
En die geng besjreve door de jaore heen...'n historie

De sjaol besteit 150 jaor
Veer sjriev geschiedenis en zien nog neet klaor.

Het gebouw is tamelijk groet
En 't straolt ouch hiel get oet.

De mör zien opgebouwd zoe'n honderd jaor geleije
Veer zien nog steeds gruuts d'rop, de kins er neet umheen dreije.

En alweer unne mjoezekel, dao in de gymzaol
En dat gans in de Mestreechter taol.

Twie speelplaatse, ' n groete en 'n klein
Dat vinde de keender harstikke fijn.

Eus sjaol is de aajdste vaan Mestreech
Daorum wille veer dat eus sjaol de ierepreis kreeg.

Dit is get vaan us
Lang leve Sint Aloysius
(*Nicole Kurvers/Nadine Dauphin*, groep 8)

De Aloysiusschool ...cool
De Aloysiusschool ...vet !

* * * * *

Mijn broeders van Maastricht

Geboren op 2 juni 1919 mocht ik op 1 september 1925 naar de Sint Aloysiuschool aan de Brusselsestraat. Ik herinner mij nog enkele broeders bij wie ik in de klas heb gezeten bij naam: broeder Servatius in de eerste klas; broeder Aloysius, van hem ben ik niet helemaal zeker, in de tweede; in de derde klas hadden we een magere, lange, bleke broeder met een brilletje, meen ik, wiens naam ik kwijt ben; in de vierde stond broeder Avelinus, die in mijn herinnering heel oud was met zijn zilverwitte haren; in de vijfde klas was broeder Bernardinus de baas en in de zesde broeder Cleophas. Boven allen uit torende Broeder Directeur. Ik schrijf dat met een hoofdletter, want hij had niet een of andere duistere heilige als patroon. Zelfs daar stond hij boven. Hij droeg een klein, rond mutsje, een soort keppeltje, op een hoofd vol krullen. Een aardige man. Ik heb wel eens een grote peer van hem gekregen. Ik meen dat ik hem had geholpen met een en ander versjouwen.

Hij die me het best is bij gebleven, is broeder Servatius. Hij was een kleine man. In mijn herinnering maar heel even groter dan wij waren. In ieder geval kwam hij moeizaam boven de lessenaar uit, zelfs nadat hij de twee tredjes van het podiumpje, waarop de pupiter stond, had beklommen.

Ik herinner mij hem als heel lief.

Hij bespeelde onze beste gevoelens met zijn heel aparte kleine bordje naast het grote bord: een lange, smalle reep, waarop al onze namen stonden met erachter twee rijen hokjes.

Een trouvaille! 't Was het bordje van de goedkeuringen! Dat wil zeggen: deed je erg goed je best, dan kwam in het eerste hokje achter je naam een streepje. Dat was een goedkeuring.

Die was echter niet gegarandeerd want ze kon worden uitgeveegd bij een zware overtreding. Had je tien goedkeuringen, dan kreeg je een prentje en moest je opnieuw beginnen. Prachtige prentjes waren het met alle mogelijke en onmogelijke heiligen in al even onmogelijke kleuren. Ik ben ze kwijtgeraakt toen onze 'maog', waarschijnlijk een heiden of een ketter, eens opgeruimd had.

Maar terzake: dat tweede rijtje! Daar kwamen de afkeuringen!

Die kreeg je alleen als je geen goedkeuringen meer had om uit te vegen. Een ingenieuze, zelfs voor ons zesjarigen, begrijpelijke administratie.

Broeder Servatius hield van regelmaat. 's Middags na het speelkwartier moesten wij altijd even slapen. We moesten onze armen kruisen op de bank, ons hoofd erop leggen en onze ogen stijf dicht knijpen. Zo moesten we blijven liggen tot de broeder in zijn handen klapte en riep: 'Wakker worden!' En wee degene die eerder probeerde te kijken! Hem wachtte een vreselijke straf. Alle goedkeuringen werden weggeveegd en als er niet genoeg waren, werden de afkeuringen te hulp geroepen.

Als we allemaal vast 'sliepen' hoorden we de broeder op zijn slofjes schuifelen.

Waarheen? Naar de kast achter het staande bord. Dan hoorden wij de deur piepen. Een bekend geluid, want het vertelde meestal dat een jongen zijn potlood op had of zijn schrift vol.

Als wij sliepen, kon dat natuurlijk niet het geval zijn! We hoorden wel glas even tinkelen. Het intrigeerde mij als jongetje van zes jaren al, dat getinkel. Ongeveer als de altaarbel vóór de consecratie, maar dan zachter. Op een goeie dag greep de duivel mij!

Toen de broeder na de school de klas naar de poort was brengen en ik het bord mocht uitvegen, gebeurde het. Mijn engelbewaarder moet geslapen hebben, want ik sloop naar de kast achter het bord en deed de piepende deur open. Net als iedere dag. In de kast lagen schriften, potloden, pennen en een fles inkt. Heette die niet Kluytman? Er stond ook een lege inktfles met water en een leeg inktpotje... Toen broeder Servatius terugkeerde, was ik weer ijverig over het bord aan 't vegen. Hij was heel tevreden over mij.

Veel, veel later, ik was toen al, meen ik, in de dertig, heeft dezelfde duivel mij verleid om te gaan denken dat de inhoud van die fles geen water was, maar...

Ik schaam mij nu nog voor mijn toenmalige slechte gedachten.

Men heeft mij verteld dat op het graf van de waarde broeder een jeneverstruik spontaan is gegroeid.
Kijk, zoiets geloof ik gewoonweg niet.
Ik weiger dat ten enenmale!
Zou broeder Servatius een afkeuring verdienen?
Nooit !!

Pol Brounts

COLOFON/VERANTWOORDING

De stuurgroep voor de feestelijkheden rond het 150 jarig jubileum bestond uit:
Jean Daenen, voorzitter; Sjo Nelissen, oud-directeur, penningmeester;
Per Ebbelink, locatieleider Aloysiusschool, secretariaat; Truce Oirbons, directeur, p.r;
Han Hoogma, voorzitter van het comité van aanbeveling.
De musical 'Zjubilaria' werd geschreven door Els Ottenheim, docent, terwijl Coby Ensink verantwoordelijk was voor de muziek.

De begeleidingscommissie voor de totstandkoming van dit boek bestond uit Sjo Nelissen en Jean Daenen.

Jac van den Boogard verzorgde het onderzoek en de interviews en schreef de tekst van dit gedenkboek.

In november 2003 werd een dubbelinterview gemaakt met Els Ottenheim en Sjo Nelissen. Het interview is op tape opgenomen en mag niet dan na toestemming van de auteur en de geïnterviewden worden geraadpleegd.

Wim Swüste leverde basistekstmateriaal voor de tekstbijdragen over de onderwijskundige veranderingen en stelde uit het archief van de congregatie FIC ter raadpleging de Annalen van de Broeders van de Beyart aan schrijver ter beschikking
Dhr E.Lustermans heeft de data van de leerlingenkaarten (1940 - 1970) in de computer ingevoerd.

De auteur wil iedereen die in enigerlei vorm een bijdrage aan de totstandkoming van de tekst heeft geleverd van harte bedanken. Tekstbijdragen (geschreven en vertelde herinneringen en anekdotes) werden geleverd door:

Wim Swüste, Jean Daenen, Sjef Theunissen, Sjef Vink, Servé Minis, Jean Jacobs, Zuster Johanna, Willy Boden, Ronald Hagenaars, Thieu Thissen, Frans van Vliet, Piet Sewalt, Wim van Gemert, Fäös Brouns, broeder Conrad Dikschei, Merian Warnier-Bastiaans, Frans Vinck. Guillaume Stassen, Jo Beiten, Henk de Wilde [broeder Gondulphus], Pol Brounts, J.J.M.Quadvlieg.

De auteur heeft dankbaar gebruik gemaakt van de volgende publicaties:

S.Tagage, En vooraan dienen wij te staan. Schoolhistorische mijmeringen bij een 125-jarig jubileum,

Maastricht 1979

1854-1979. 125 jaar St. Aloysiusschool, Maastricht 1979

J. van den Boogard, De Capucijnenhof, Maastricht 1998

J. van den Boogard en S. Minis, Monumentengids Maastricht, Maastricht 2001.

De Maaspost, jrg. 2003-2004, artikelen m.b.t. 150 jaar Aloysiusschool.

Annalen van de Congregatie van de broeders van de Onbevleete Ontvangenis 1900-1979, passim.

Br. Sigismund Tagage, Maastricht bakermat van een congregatie 1800-1850, Maastricht 1965.

Barka! Maastricht (Maastricht bedankt!), Videofilm van de St. Comité Maastricht-Niou Burkina Faso,

een productie van L1 radio en televisie, 2003.

Oriëntatie F.I.C., Tijdschrift van de F.I.C., 2 (2003) jrg 31, no 237.

P.J.H.Ubachs, Meesters uit Maastricht. Historische schets van de broeders van Maastricht
1840-2000,
Maastricht 1999

© J. van den Boogard, Maastricht 2004.

www.aloys-bs.nl

DE SCHOOLTIJD ACHTERNA...

150 jaar Aloysiuschool Maastricht 1854 – 2004

Woord vooraf

Inhoud:

School aan de Brusselsestraat

Kadertekst: *Schmitz*

Louis Ruttens pioniersjaren

Kadertekst: *Voetballen verboden*

Kraamkamer van het broederonderwijs

Kadertekst: *Broeder Romuald*

Voorspoed en tegenslag

Kadertekst: *Hoger onderwijs*

Aloysius; een nieuwe, oude naam

Kadertekst: *Muzikale broeder*

Een bijzonder gebouw

Kadertekst: *Puntenboekjes*

Voor de jeugd een voorbeeld

Kadertekst: *Snuiven en roken*

In de twintigste eeuw

Kadertekst: *Broeder Heribert*

Tussen twee oorlogen

Kadertekst: *Vroeger...voor d'n oorlog*

Bewogen jaren

Kadertekst: *Pedagogische aanwijzingen circa 1940*

Kadertekst: *Neujaor 1944*

Na de bevrijding

Kadertekst: *Met de vrachtwagen naar school*

Intermezzo: Vaan 1950 tot 1956 ... een impressie

Die brave jaren vijftig

Kadertekst: *Wat dacht u ervan?*

Het rijke roomse leven op school

Kadertekst: *De bekker*

Vertier op school

Kadertekst: *Sinterklaas kijkt om*

Roeriger jaren

Kadertekst: *Krentenbol*

150 jaar bij de tijd

Kadertekst: *Aap van een broeder*

Schoolboeken en leesboeken

Kadertekst: *Werkend leren*

Godsdienstonderricht

Kadertekst: *Hanepoot*

Zoethoudertjes

Kadertekst: *Een dappere slagerszoon*

Ouderparticipatie

Kadertekst: *Kleding voor Chili*

Burkina Faso

Kadertekst: *Burkinabé*

Kadertekst: *Kleine boodschap*

Lewieke

Kadertekst: *Brief van de laatste broeder*

De laatste decennia

Kadertekst: *Sint Aloysius en Sint Jozep*

Kadertekst: *De zolder gaat open*

Kadertekst: *Badhuis*

Mjoezekels

Kadertekst: *Mijn broeders van Maastricht*

Lijst van intekenaars**Colofon/verantwoording****Creatief katern****Lijst van sponsors**